

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

BÁNKÚTI IMRE

VÁLOGATÁS PÁLFFY JÁNOS GRÓF KÁROLYI SÁNDOR GRÓFHÓZ ÍROTT LEVELEIBŐL, 1715—1718*

A Habsburg monarchia 1716—1718-ban vívta nem utolsó, de utolsó győztes háborúját az Oszmán Birodalom ellen. Eredménye jelentős területi gyarapodás, a történelmi Magyarország déli határának helyreállítása, valamint a Havasalföld egy részének s Szerbia, Bosznia északi szegélyének birtokba vétele lett.¹ A közlendő levelek a háború kiemelkedő hadvezére, gróf Pálffy János katonai pályafutásának csúcspontjáról, egyben befejezéséről és alezredes fiának, Pálffy Jánosnak apja szeme láttára történt hősi haláláról szólnak. Kiderül belőlük, hogy milyen viszony volt a szatmári békét létrehozó két politikus közt, miként gondolkodnak bizonyos kérdésekről (pl. a parasztság megterhelése, az esetleges újabb kuruc felkelés lehetősége, a tatár betörés stb.).

A közölt 86 levél² természetesen nem módosítja a háború lefolyásának katonai történetét, de mindenképpen hozzájárul az események realisabb, pontosabb ábrázolásához, Pálffy és Károlyi tevékenységének, nézeteinek valóságghú megrajzolásához.

Terjedelmi okokból a leveleknek csak a háborúra közvetve vagy közvetlenül vonatkozó részeit, valamint a Pálffy és Károlyi kapcsolatára utaló sorokat közöltük. Elhagytuk tehát a belső és külső címzést, valamint a szokásos befejező részeket is.

A levelek lelőhelye: Magyar Országos Levéltár. Károlyi nemzetség levéltára. P 398. Missiles 54625-54723. sz.

Valamennyi levél eredeti, de mindig csak az aláírás Pálffy János saját kezű írása.

*

1. Bécs, 1715. május 11.

Kedvessen veszem fiam³ házasulása végett való szép üdvözlését Kegyelmednek, kinek lakodalmi solennitása holnapi napon leszén a' felséges udvarnál, tudom, ók is velem edgyütt mindenkor igaz jóakarói lesznek Kegyelmednek. Mi illeti a' török háborúnak dolgát, a' minémű aga ideküldetett, még nem tett relátiót, hanem e' jövő héten leszén audentiája az Méltóságos Eugenius Hercegnál,⁴ az hol akkor nékem is jelen kelletik lennem, elválík, mit hozott. Más intima conferentiát is akar tartani ó Felsége ugyan a' török háború végett, a' mint hírlelik, aligha ott is jelen nem kelletik lennem. . .

* Rövidítések a szövegben és a jegyzetekben: CS = Csehszlovákia; J = Jugoszlávia; P. S. = post scriptum, utóirat; R = Románia; SZU = Szovjetunió.

1 A háború történetére vonatkozó irodalom bibliográfiája: *Kosáry Domokos*: Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába. II. k. 1711—1825. Bp., 1954. 69—75. o. A háborúra: *Magyarország hadtörténete*. I. k. (Szerk.: *Borus József*) Bp., 1984. 408—410. o. (Szerző ugyanő.); *Kovács Agnes*: Károlyi Sándor. Bp., 1988.

2 Pálffynak ezekben az években gróf Erdődy Györgyhöz írt 19 levele ki van adva: *Jedlicska Pál*: Eredeti részletek gróf Pálffy-család okmánytárához 1401—1653, s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai. Bp., 1910. 586—597. o.

3 Gróf Pálffy János alezredesként esett el Belgrádnál 1717-ben. Felesége gróf Esterházy Anna Eleonora.

4 Savoyai Eugén herceg (1663—1736)

2. Pozsony, 1715. június 2.

Bátorkeszibül⁵ 27. Maji datált Kegyelmed levelét veszem becsülettel, úgy hiszem, Felföldre való úttját ekkoráig elebben is vette, kívánván, hordozza Isten Kegyelmedet szerencsésen, mindazáltal javallottam volna, ezen diaeta conclusiójára⁶ először ha feljött volna Kegyelmed, már Felsőleges Urunknak utolsó resolútiói leérkeztenek s e' héten, reményük, által is esünk rajtok, akarattya volt Felsőleges Urunknak, hogy mentül nagyobb frequentiával⁷ jelen lettek volna mind az urak, s mind a' követek. A török aga már szemben volt Eugenius Herceggel, csak vezérével⁸ küldetett az Herceghez, és nem a' császártól.⁹ Az háború pedig egyátallában megleszen, ha nem az idénn is, de esztendőre, megindította már táborát Morea¹⁰ felé, ad finem Julii¹¹ odaérkezvén, mindgyárt kezdeni fog az operációhoz, mi pedig csak vigyázással leszünk, sub manu¹² igenis teszen szorgalmatossan nagy praeparatiókat¹³ a' felsőleges udvar.

3. Pozsony, 1715. június 8.

Leérkezvén vala minap az ő Felsőlege resolútiói, és az egész articulusokat tegnapelőtt subscribálván palatinus bátyám uram,¹⁴ felkúttük, tudom másoktól bővebben informáltatott eddig irántok Kegyelmed, két-harmad nap múlva visszavárjuk s reményük, annyi üdö alatt ezen diaetának is tandem véget imponálunk.¹⁵ Egyéb új hírt nem írhatok, hanem a' törökkel való háború ugyan csak megleszen derekassan esztendőre, s talán még ez idénn is velitatiók inchoaltatni¹⁶ fognak.

4. Bajmóc, 1715. július 13.

Veszem egyszer Ocsváru¹⁷ 29. Junii datált levelét Kegyelmednek itt bajnoci¹⁸ residentiámban, az hová Vereskőbül¹⁹ minapi rövid üdöre Bécsben való felrándulásom után ezelőtt egy héttel szerencsésen érkeztem... Az törökkel való háborúnak dolga késedelmeskedik ugyan, mindazáltal a' mint most vannak az állapotok, csak reá kell fakadni, attul tartok, hogy universális háború és hadakozás belőle ne emergálljon.²⁰ Bizonyára e' tájárn is az szegénység lamentatiója közönséges, mert elég teher van minden Nemes Vármegyén, alig viselheti, és a' szegénység szintén úgy szokik, még 8 regimentnek kellek békőni az országba.

5. Bajmóc, 1715. július 29.

Ocsváru²¹ veszem sub dato 16. currentis²¹ költ levelét Kegyelmednek ujságul, mint-hogy ennehány levelemre, mellyeket Kegyelmednél levő pénzemről²² is írtam, semminémű válaszat nem vehettem. E' tájárul én is semmi más ujságot, kiváltképpen vigasztalásra valót nem írhatok Kegyelmednek, mert a' szegénységnek nyomorúsága itt is közönséges, mind téiben, s mind nyárban a' quartélyos miatt való nagy teher nyakán lévén, munkáját alig teheti. Azomban igenis minapi Bécsben való létemnek

5 Károlyi birtoka, Esztergom m. Ma: Vojnice, CS.

6 országgyűlés berekesztésére — III. Károly 1715. június 15-én szentesítette az először 1708-ban, majd 1712 óta többször összehívott pozsonyi országgyűlés által alkotott törvénycikkeket.

7 számban ünnepélyesen

8 Ali Sehíd pasa nagyvezér, elesett 1716. augusztus 5-én a péterváradí ütközetben.

9 III. Ahmed szultán (1703–1730)

10 ti. a török. Morea = a Peloponnészosz félsziget, amelyet Velence Athénnel együtt 1684-ben foglalt el a töröktől.

11 július végére

12 kéz alatt, titokban

13 előkészületeket

14 Gróf Pálffy Miklós (1657–1732), 1714-től nádor.

15 valahára véget vetünk

16 összecsapások megkezdődni

17 Olcsva, Szatmár m., Károlyi Sándor birtoka.

18 Bajmóc, Nyitra m., a Pálffy-birtokok egyik központja. Ma: Bojnice, CS.

19 Vöröskő vára. Pozsony m. A Pálffy-birtokok egyik központja. Ma: Cervený Kameň, CS.

20 keletkezzen.

21 folyó hó 16-án kelt

22 11 000 forintnyi összegről volt szó, amelyet Pálffy több levélben sürgetett a török elleni táborozásra való felkészülés szükségleteire. Károlynak nem volt pénze, s csak 1716-ban rendezte adósságát.

alkalmatosságával olyan projectumok valának, hogy pro 21. currentis bizonyos concursus cerebráltassék pro portionum et quartiriorum repartitione,²³ de allegálván²⁴ helyes okokat, melyekre nézve mostanában nem lehet, azokra nézve Kegyelmes Urunk ő Felsége is differálni²⁵ méltóztatott, és pro 1. imminentis Octobris praefigálatott,²⁶ akkor Kegyelmed jelenlétét is szükségesnek ítéltém, az universalis conscriptiónak relatiójának²⁷ kell ugyanakkor lenni, kirül tudom, léssen is tudóssítása Kegyelmednek.

6. Bajmóc, 1715. augusztus 26.

Az törökkel való háború már resolváltatott Kegyelmes Urunk ő Felsége által, esztendőre csak inchoálatni fog, tudom, Kegyelmednek is része leszen benne. Nem kell elmulatni Kegyelmednek az posoni 1^a Octobris léendő concursust, mivel ott a conscriptió relatióján kívül, a' mint tudom a' systemának elaboratiója²⁸ is elő fog vétetődni, a' ki mind nagy consideratióra²⁹ való, mind pedig ezért meg is érdemi, hogy számossan és értelmes úri emberek reá fekügyenek s exoperályák.³⁰

7. Bajmóc, 1715. augusztus 30.

A termés ezen a' földön ugyan túrhető vala, s bővebb is, hogysesm tavalyi esztendőben, de a' szegénység máris nagyobb részént megemészttette, rész szerént új fejében felvett gabonának bonificatiójára,³¹ soldáttartásra s más szükségére, még minekelőtte a' földből felvette volna, consummálván³² és fordítván. Ujabban is javallom Kegyelmednek, el ne mulassa comparitióját³³ az 1. Octobris leendő concursusra, mert nemcsak az conscriptió dolga fog referálatni és portiók repartíaltatni, hanem az systemát is parancsollja ő Felsége elaborálni, noha magam is állallatom, mennyi számtalan difformitás³⁴ léssen azon conscriptióban, nehezen hiszem, hogy valami javunkra szolgállyon s most mingyárt véle élhessünk, mert rectificatio rectifitációra³⁵ fog emergálni, aligha tavalyi s előbbeni modalításra nem szorúlnk még mostann is, a' militia pedig mindenütt benn van, igen consummálatni fog a' szegénység. Töb militia is fog pedig bėjőnni, még 5 regimentet recrutáztat ő Felsége, már ketteje készenn is van, mert a' török háborút csak resolválta ő Felsége, a' bécsi aga is visszabocsátatik, magamról ugyan máris fúj olyan szél, hogy aligha Erdélyben, vagy Kegyelmetek táján oda le valamelly corpusom nem léssen, noha praevie³⁶ Horvát Országban is bé kellettik mennem.

8. Pozsony, 1715. december 12.

Máshunnét is esett értésemre mind a' török háborúnak bizonyos megléte, mind azon perduelisnek Belgrádban való léte,³⁷ meg fogja őket Isten gyalázni s nem is secundállya igyekezetiben. Akkor is, midőn itt forga az Regulamentimnak³⁸ dolga, juthat eszébe Kegyelmednek, projectáltam én az 8 grajcért,³⁹ a' mint látom, alig is

23 összejövetel (concurus = két országgyűlés közt a nádor elnökletével a rendi társadalom előkelőiből és vezető tisztségviselőiből összehívott gyűlés a főbb kérdések eldöntésére) tartassék a hadellátási terhek és beszállásolások felosztására,

24 felhozván

25 elhalasztani

26 elkövetkező október 1-jére tűzte ki,

27 Az adózó népeiségeknek az 1715:57. tc.-ben elrendelt országos összeírásáról, illetve annak előkészületeiről van szó. Az ország hadiadójával és szolgáltatásaival kapcsolatos problémákról ezekben az években: Szabó Dezső: Az állandó hadsereg becikkelyezésének története III. Károly korában. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1910. XI. évf., 377–378., 577. s köv. o.

28 systema militare = a hadellátás terheinek és elosztásának kidolgozása — 1. Szabó: i. m.

29 meggondolásra

30 kidolgozzák.

31 visszatérítésre,

32 felhasználván

33 megjelenését

34 hiba

35 kiigazítás kiigazításra

36 előzőleg

37 Az ügyről közelebbit nem tudunk.

38 Hadszabályzatnak — 1. Szabó: i. m.

39 A hadiadó minden forintjából készpénzben fizetendő rész (a többit a parasztság természetben és ingyenmunkával, előfogatok állításával teljesítette).

ha különben léssen, eddig is az orderek is mind elmehettek volna, sok vármegyék már meg is alkuttak jóval is többen, már az mind farkas torkában esett. Ha Gróff Dráskovics⁴⁰ Urammal szólni fog Kegyelmed, tovább is (de csak magátul) exaggarállyá⁴¹ Kegyelmed, hadgyon békit az olyan praejudiciumom ellen vergáló⁴² dolgok kívánságának, mert el nem szenvedem, contentus legyen aval, a' miben volt Gróff Keglevics,⁴³ ha bé talállok valamelly német hadakkal commendirozni menni [így] Horvát Országban, ha megbúsít és bánt, akkor is lesz módom mortificálásában,⁴⁴ mert másnak commendót fogok adni s őkegyelmét praetereaalom etc.⁴⁵ Mit fog felelni reája, observállyá,⁴⁶ és nékem megírni ne terheltelessék.

9. Pozsony, 1716. február 27.

Minemű tolvajok legyenek azok, a' kik Gronczfeldt⁴⁷ Uram dioszegi⁴⁸ castélyát felverték, nem tudhatom, de ha azonban Bihar és Szabolcs vármegyei szegénylegények lesznek, a' kiket recommendál Kegyelmed, pártvokat fogni nem lehet az igazság és törvény ellen, miért ebül cselekedtek, bizony megérdemlik, hogy ebül is vegyék hasznát. Ezen immineáló⁴⁹ háborút én mindekkoráig is csak ijesztő fegyverkezésnek tartom, mert ámbár az vitézlő rendnek orderei érkeztek is, a' készülteket is nem látom olyanak, mint annakelőtte az török ellen szokott lenni, tovább elvállik, mi léssen belőlle, még magam sem vettem semmi ordert is.

10. Bécs, 1716. március 11.

Minemű választ adott azonban minapi levelemre Ettl⁵⁰ Uram azon Gronsfeld erigált inquisitiója s intentálandó actiója⁵¹ végett, ime includáltam in originali⁵² az őkegyelme levelét.

11. Bécs, 1716. március 21.

Reménlettem, ítélőmester Szentiványi⁵³ Uram által tande consequálhatom contentatiómat,⁵⁴ azonban őkegyelme is üres erszénnyel érkezett, minemű szükségem vagon pedig a' pénzre e' mostani táborra való készülésemnek alkalmatosságával, ökröket, lovakat, szekereket, sátorokat s egyéb szükséges állapotokat mind készpénzen kellett vén szereznem, nem szükség declarálnom, maga is általláttya Kegyelmed. Hogy azért azon pénzemnek letétele hétrül hétre, holnaprúl hónapra, s talán esztendőről esztendőre is tovább ne halogatódgyék, tovább is kérem Kegyelmedet, olly dispositiót tenni el ne mulassa, ugyan általlom az alkalmatlankodást ennyiszor, megvallom Kegyelmednek.

12. Bécs, 1716. március 28.

Sub dato Károly⁵⁵ 14. currentis írott Kegyelmed levelét becsülettel vévén, elhiszem, hogy eléggé igyekezik Kegyelmed azon pénzemnek öszveszerzésében, de ugyancsak nincsen nékem is szerencsém effectussához, én is eleget írogatok ítélőmester Szentiványi Uramra, de miolta innét elmene, még válasszát sem vehetem, mondott vala pedig ollyat is, hogy legfellyeb két hét alatt öszveszerzi azon pénzemet. És mivel egészen csak arra támaszkottam ezen táborra való kölcségimre nézve, tovább is

40 Gróf Draskovich János, Pálffy után 1732-től horvát bán.

41 fejtse ki

42 jogsérelmemre irányuló

43 Gróf Keglevich Péter, horvát albán, elesett a kurucok ellen 1707-ben.

44 gyótrésében,

45 mellőzöm, stb.

46 figyelje meg,

47 Johann Franz Gronsfeld gróf, császári tábornok. *Esze Tamás: Kuruc vitézek folyamodványai 1703–1710. Bp., 1955. 94. o.*

48 Bihardiószeg, Bihar m. Ma: Diosig, R.

49 fejünk felett lebegő

50 Anton Josef Ettl, a haditanács tagja, hadbíró tábornok.

51 Gronsfeld lefolytatott vizsgálata s tervezett intézkedése

52 mellékeltem eredetiben (Ma már nincs ott.)

53 Szentiványi János ítélőmester, előbb kuruc brigadéros.

54 végre elérhetem kielégítésemet, — az ügyre l. a 22. sz. jegyzetet.

55 Nagykaroly, Szatmár m. Ma: Carei, R.

kérem, maga is parancsollyon embereinek, szorgalmatossabbak legyenek incassatiójában. Itt lévén nállam maga is Colonellus RácZ Tököli,⁵⁶ szóllottam véle lovak szerzése iránt, ajánlotta is magát, csakhogy ő is mondgya, igen nagy szüksége van az jó lónak Török Országban is, és kiváltképpen a' mostani conjuncturákra nézve a' török is nem engedi országából a' lovakat kihordani, hanem a' kívánt passust ime megküldöttem. Nekem nem szükség, hogy a' ló futó legyen, hanem csak hogy szép termetű, egészséges jó forma ló, és járása is legyen, bizony akarnám, ha szert tehetne Kegyelmed valamellyre, csak azon igyekezni ne terheltecsék Kegyelmed, megparancsolván azon beküldendő embereinek, ha lehetne, sokáig ne mulatoznának. Én azonban ezen immineáló hadat nemcsak ijesztő fegyvernek, hanem valóságos hadakozásnak tartom, tapasztalni fogja Kegyelmed is, mert az apparamentumok nagyok, s naponként érkeznek számassan az ő Felsőge hadai is. Szegény Nyuzónak már nem lesz gondgya az meritum keresésre.⁵⁷

13. Futaki tábor, 1716. június 27.

Az töröknek csak békesség kölenik inkább, háborút nem remélvén velünk, igen készületlen, bizonyos ugyan, hogy Adrianapolbul⁵⁸ Lándor Fehérvár felé már megindult, ki azt mondja 300 000-red magával, ki több, ki kevesebbel. Száva foltán⁵⁹ már ennihány hajóját ellvettem, de nem is jelenti magát senki érántok, orderim szerént majd együtt lévén s Princ⁶⁰ (kit óránként várunk), ellérkezvén, ellválík, mit mívelhetünk. Sok szép népünk vagyon, csakhogy ha sokáég itt kölletnik campérozunk egy helyben, némelyek betegséget, úgy az lovak is, ell nem kerülnék. Casu⁶¹ mi bolond kuruc hért hallana Kegyelmed a' táján, engemet is tudósétson éránta.

14. Futaki tábor, 1716. július 18.

Ekkoráig folyt sok héreink után, bár az Herceg közénkben jött is, csak heveréssel töltgyük az időt. Mi az török földétül, s ő viszont az mi földünktül elltáltattunk, ő erőssen gyülekezik, s mi régtül fogva készen vagyunk, se ő, se mi ellkezdeni nem akargyuk, mi lesz utóbb is belőle, az jó Isten tudgya. Az időnek java már elmúlt, még semmi operációt nem tettünk, az török manífeste protestál az békeség felbontása ellen, minden büntetést, szerencsétlenséget imprecálván⁶² mind az német nemzetnek, mind magának az Fölséges Udvarnak olly allegátióval, hogy nem illenik az Velencés miat,⁶³ kívül igasságos háborója volna, nékie adott hitet megszegni, valamint, valahogy azért, de nagy politia fekszik ez alatt, időtül tanullyunk. Azonban ennyi sok leveleim után (az idő naponként múlván), had gyuthassak [így!] egyszer pénzemhez. Kérem, menekedhessik Kegyelmed bútul, én pedig sokszori untatástul, mert tovább várakoznom lehetetlen, annyi sok jószága, értéke lévén Kegyelmednek, ha akarja, csak könnyen megszerezheti Kegyelmed az én pénzemet. Remélem is, ez leszen utolsó intó levellem.

15. Futaki tábor, 1716. július 25.

Más levelelem vévén Kegyelmed, itt folyó héreknék mívoltát érthette, mi actu⁶⁴ is csak heverünk s óhajtvá várunk parancsolattul. Az vezér bizonyossan ellérkezők Lándor Fehérvárrá 200 000-ered magával, a' mint referályák, de meghíttém, vagyon rosz is közöttök.⁶⁵ Se az ellenség, se mi hostilitásokat nem követünk, és így, ha csak

56 Eredeti neve Jovan Popovics, később vette fel a Tököli (Tekelija) nevet. Ezredesi rangban az aradi, gyulai, borosjenői és belényesi rác őrségek parancsnoka. 1706-ban magyar nemességet kapott, 1715-től Csanád megyében Kevermes és Vizes pusztákat kapta. *Márki Sándor: Arad vármegye és Arad sz. kir. város története. II. k. Arad, 1897. 277–294. o. — Nagy Iván: Magyarország családai. XI. k. Pest, 1865. 289–290. o. — Esze: i. m. 477–478. o.*

57 érdemkeresésre. Nyúzó Mihály kuruc ezreskapitány, 1712-ben III. Károly megnemesítette. Eszerint 1716-ban halt meg.

58 Drinápoly, törökül Edirne.

59 Vagyis: folyása mentén.

60 Savoyai Eugén herceg, a császári haderő főparancsnoka.

61 esetleg

62 kívánván

63 L. a 10. sz. jegyzetet.

64 jelenleg, most

65 Azaz: kiképzetlen, fegyvertelen, katonailag érdektelen.

két hétig valamihez nem fogunk, annak utána késső lesz, s háború helet békességet remélhetünk.

16. Futaki tábor, 1716. július 27.

Már egyszer resolválta magát az török kétségkívül ellenkezés s háborúra, minthogy tegnapelőtt egész nap, s iccaka általköltözött az Száván, táborát Szalankamenten⁶⁶ felül 3 mérföldnyire helyhezettvén. Mivel pedig ellenségnek nem hihetni, netalánt bennünket készöltelen s szíledezetten tanályon, több seregek között Váradnál⁶⁷ lévő két regiment is megordereztetett, Aradhoz marchérozának. Nem fog azért ártani, ha a' táján vigyázással léssen Kegyelmed, és casu több katonái kívántatnának Kegyelmednek, tudom váradiakat segítségül veheti magának, a' mint is készenléteket intimálhatni⁶⁸ nékiek.

17. Futaki tábor, 1716. július 31.

Vehette azonban eddig levelit az Hercegnek Kegyelmed, s érthette rendelését. Nem árt azért jó vigyázással lenni és az népet készen tartani, ha mi galibás hér occurralna,⁶⁹ annak idein eleit vehesse Kegyelmed, hiszen közel az hajdúvárosok s más egyéb katonák. Történhetnik, némely gaz nép eöszveverni hér nélkül magát, arra kivált vigyázással legyen Kegyelmed, hogy sok ne cumulálódgyik, hanem mingyárt rajtok menvén, fogja, ölyye, akasztassa, nyársoltassa, valamint megérdemlik. Ma már öszveleptünk, csak szegedi corpót⁷⁰ várgyuk, s azonnal általmegyünk az Dunán, általjűvén az török az Száván, igen eleséti kargyát ellenünk, megtanét az szerencse, mire mehetünk. Kirül annak utána tudósétom Kegyelmedet, ha ott nem vészek.

18. Temesvári tábor, 1716. augusztus 26.

Igen jól esik, oly gaz népeket fogatattya Kegyelmed, s érdemek szerént bünteteti; Eugenius Herceg, úgy az én levelemet is, tudom vehette Kegyelmed, s a' táján szükség vigyázásnak javalását érthette. Mindhogy pedig Isten segítségébül az ellenségnek szarvait megtompétottuk⁷¹ Kegyelmednek sincs annyi gondja további szorgalmatosságra, noha fölötébb sem árt az gaz népeket hajhászni s széleszteni. Én előljárobán ide Temesvár alá jöttem, itt az Herceget megvártam, a' kit tegnap, eleibe menvén ennyehány magyar katonával, béhoztam; az artolleriát is, úgy gyalogénkat is óránként várgyuk, s azonnal hozzáfogunk az erősségnek megszállásához, reméllem, nem sokat mulatunk alatta. Tegnapelőtt ugyan vagy 3000 kimutatta magát, egy kevés ideig puskázot strásáénkal, s meg megtért.

19. Temesvár ostromából (ex obsidione Temesvár), 1716. szeptember 18.

Bátorkeszibül 7^{ma} et 10^{ma} currentis költ Kegyelmed leveleibül értem mostani Nagyszombatban való menetelekor pízemnek léendő letételit, kit bizonyára valamint mindennap szükségemre nézve vennem ohajtok, úgy, nem különben akarom, ez bújátul egyszer megmenekedik Kegyelmed. Ez által lett megbántásrul pedig én semmit sem tudok; kétsége se legyen Kegyelmednek, akkoráig tapasztalt hajlandóságomat tovább is ne contestálljam.⁷² Jörs⁷³ vigyázását az tolvajok megfogatásában, hasonlóképpen Eugenius Herceg parancsolatainak effectuátiójában nagyon dicsérem, kétségem sincsen, tovább is azon sedulitását⁷⁴ meg nem kiméli Kegyelmed mind ó Fölsége haszna, mind szegény hazánknak csendes megmaradására nézve is. Múlt harcnak idejekor, ha csak tudtam volna bialok éránt való Kegyelmed kívánságát, azok megszerzésében szolgálhattam volna. Két, három s négy máriásokon elegett kaphatot akkor ember, a' hol most, ha volna is ellannyi való, 15 s 16 tallérokrul emlékeznék. Két lovas és

66 Szalánkemén, Szerém m. Ma: Slankamen, J.

67 Nagyvárad, Bihar m. Ma: Oradea, R.

68 közölhetni

69 futamodna, terjedne

70 corpus = csapat, sereg.

71 Az 1716. augusztus 5-i győztes ütközet, amelyben a török nagyvezér is elesett.

72 tanúsítsam.

73 Gyors

74 serénységét

egy gyalogos regementek hozzánk léendő jövedelekről, úgy látom sinistre⁷⁵ informáltata Kegyelmed, mindenestül is csak 3 batalion lévén, a' ki annyit nem exportál,⁷⁶ kik is már itt való regementekhez tartozandók. Az 12 regementek jövedele csak április,⁷⁷ a' mint eredett hírek, úgy el is múlik. Temesvárnak vívásához tegnap reggel 8 órakor fogtunk, lújjuk keményen, méglen Isten kezünkben adgya. Segétséginek sem híre nincsen különben, hanem Páncsovánál mondanak ennyehány ezer tatárt s törököt lenni, egyebet ekkoráig az sem tett, hanem egy 40 emberből álló portácskánkat felverte lessiben, több sem jött vissza benne 13nál. Temesvári török pedig több ellenkezési közt egyszer hajnalban véletlenül az Herceg részéről⁷⁸ de solito⁷⁹ erősebben kiessvén, egy prátsafftunkat⁸⁰ és strásáinkat, circiter 110 emberből állókat, levágta, s azonnal megfordulván, azulta semit sem tentált.⁸¹ Énfelülem is ugyan kijött annak utánna, a' hol 22 regementeket commendérozok, de jó vigyázásban lévén embereim, mingyárt meghajtották.

20. Temesvári tábor, 1716. szeptember 29.

Már minthogy vége felé céloz idei campániánk, nem hiszem, itt mostanság egymást lássuk, hanem a' mint ez esztendőben mulattunk, jövődőben Isten éltetvén benünket, suppleállyuk.⁸² Azon feslett illető asszonyember miat esett confusio, a' midőn előfordulna, leszen gondom reá. Mindaddég hallánk az ellenségnek közelgetését, a' még maga magát praesentálta; 24^{ta} praesentis⁸³ déltájban szénten láрма lón, csak alig ugorhaték lovamra, hát ihon sátorom mögöt circiter 250 lépésnyire rettentő kiáltással árnutakkal⁸⁴ egyenlétet cifra 12 000 jó lovas török csak előttünk terem, oly szándékkal, általvágván magát rajtunk, segítséget vigyen temesváriaknak de circumvállálva⁸⁵ lévén egész táborhelyünk (kit nem hiszem, tudott volna), megcsalá az reménség, mert karabényvőgre várván, keményen, alkalmas ember s lovak ellhagyásával, visszapuskáztuk, vissza is ment egész Páncsováég, csakhogy vagy 120, jobbára szolga furagérozóinkat⁸⁶ praevie elfogván, mérgében határra [így!] vagdalta. Várbul is, rittka nap, ki nem gyönne, de igen nagy vigyázással jár, semmiképpen nyelvet nem foghatunk túlek. Vjúk Temesvárat, vjúk ugyan, de (sub roza)⁸⁷ Isten ki tudgya, Tamás vagyok megvételeben, mert talpig csak ros az gyalogságunk.

21. Temesvári tábor (ex castris ad Tömösvár), 1716. október 29.

Már időnek keménysége miat is lassan lassan oszlik az táborozó, ki itten posztérungban marad, ki már Erdélyben ment s megyen, ki pedig Föl- s Álföldre procin-gállya⁸⁸ magát: alkalmasint decrescált quantuma az portióknak!⁸⁹ csak minden esztendőben annyival, majd táskát köt az ország lakossa.⁹⁰

22. Királyfalva,⁹¹ 1716. november 9.

Igenis az idei portióink sem lesznek kevesebbek a' tavalyinál, actualis quártélyozó⁹² nem léssen ugyan annyi, de ezt még nehezebb léssen készpínzúl fizetni, minthogy az actualis mégis in naturalibus absorbeálna⁹³ valamint, s terméketlen esztendő lévén, hol fogja venni a' pínzt a' szegénység?

75 tévesen

76 tesz ki,

77 Azaz: tréfa, nem komoly dolog.

78 E három szó utólag beszúrva, nyilván úgy értendő, hogy a török váratlanul Eugén egységeire ütött ki.

79 szokásosnál

80 Azaz: Bereitschaft = készütség.

81 kezdeményezett.

82 pótoljuk.

83 e hó 24-én

84 arnót, törökül: arnaut = albán.

85 árkolással körülsáncolva

86 takarmányozóinkat — a francia fourage = takarmány szóból.

87 bizalmasan (mondván)

88 Felső-Magyarországra és az Álföldre készíti

89 megnövekedett a portiók száma.

90 Értelme: koldustarisznyát köthet.

91 Később Királyfa, Pozsony m. Itt Pálffy kastélyt építtetett, amely kedvenc tartózkodási helye volt. Ma: Král'ová pri Senci, CS.

92 ténylegesen beszállsolt

93 természetben fogyasztana

23. Királyfalva, 1716. december 1.

Az két gyalog companiát illetvén, többeként csak megengedni aggrávtatott⁹⁴ az Nemes Vármegye, de mit tehetni, már azokon kiadni? mesterség lesz! Onnend ellvévén, hová tégyük, az dislicatió⁹⁵ vége vagyon, akármely vármegye is reclamálni fog! Még e' héten mindazonáltal Bécsben felrándulván, szöllok Generalis Commissáriussal, csakhogy tudom, hasonlót allegáland, quo non obstante,⁹⁶ ha miben szolgálhatok az Vármegyének, ell nem mulatom.

24. Pozsony, 1717. január 7.

Országunk lakossinál való inséget itt is tapasztalom, mert ugyanis triplázzák s quadruplázzák is az faluk schvádronyit.⁹⁷

25. Futaki tábor, 1717. május 22.

Bátorkeszibül de dato 14^{ta} et 15^{ta} labentis emanált⁹⁸ Kegyelmed leveleit vettem, s értem nullítását⁹⁹ az folyamodott héreknek. Ugyanis csak prostitúcióját keresik nemzetünknek, avval erősétvén ezen héreket, akkor szentén mindketten Bécsben lévén, hogy Kegyelmednek bé küllete menni, s maga is lejövén, mintha azon végre siettem volna. Légyen mindazonáltal Istennek hála, hogy hamisság, had kissebbedd-jík nímellyek rágalmazó incselkedések.¹⁰⁰ Tegnap délután 3 óraker Eugenius Herceg is ellérkeze. Az ellenség lassan gyülekezik, úgyhogy ha most akarnánk Száván általköltözni, kevesebb ember veszteségével meglehetne. Hallatik két corpót állítani az ellenség, edgyikét ide Nándorfehérvárhoz, másikát pedig Vaskapu¹⁰¹ felé, a' hová feles álgyukat is praemittált¹⁰² volna. Regementeink még mind edgyütt nincsenek, úgy hiszem, két nap múlva táborra érkeznek, idegenyeken kívül.

26. A Bégán túl, szegi tábor (ex castris trans Begam ad Szegi),¹⁰³ 1717. június 11.

Károlybul 29^{na} praeteriti¹⁰⁴ emánált Kegyelmed levelit, szentén hogy ez táborban bémarschéroztam, az acclusumokkal edgyütt vévén, continentiaját voltaképpen értettem, s azonnal translate punctatim¹⁰⁵ referáltam Eugénius Hercegnek. Tudom, veszi is ezen postával favorabilis¹⁰⁶ ő Hercegsége levelit Kegyelmed, az kit flateria¹⁰⁷ nélkül confirmálhatok, hogy egész bizodalma ő Hercegségének ez dolog éránt Kegyelmedben; resolvált is mingyárt, hogy Anspach dragonos regimentével, ki most Bécsben érkezett, egyenes odamennyen. Az szükségés orderek sem maradnak el, másként nem kétlem, commendáns uraiméknak kévánt correspondentia éránt parancsolt ő Hercegsége. Mihelyest pedig legkissebbet hal Kegyelmed (de valóságossat), bennünket azonnal tudósétson. Máskép is, látván szükségít Kegyelmed, elég katona s hajdúságot állíthat Kegyelmed az vármegyékkel, s az hajdúvárosok is tudom, csak parancsolatlyát vehesse Kegyelmednek, mingyárt kiállnak, s így már nem fétem [így!] Kegyelmedet. Ne bolondullyanak azok az balgatok magyarok, mert Isten úgy segéllyen, roszszul járnak.¹⁰⁸ Holnap, Isten éltetvén, Páncsóhoz¹⁰⁹ megyünk, s annak utánna megpróbályuk az Dunát, mint mehetünk által rajta, nem tanálván jónak

94 súlyosbított — t. i. Szatmár m. Károlyi nyilván a vármegyében beszállsolt hadak megnövelt száma miatt tiltakozott

95 a katonaság szétoztásának

96 ennek ellenére

97 Vagyis háromszorosára, négyszeresére növelik a falvakban elhelyezett lovasszázadokat.

98 folyó hó 14-e és 15-e keltezéssel küldött

99 alaptalanság

100 Nyilván egy esetleges kuruc felkeléssel kapcsolatos híresztelések, amelybe bizonyos bécsi körök Pálffy és Károlyt is belekeverték, még most sem feledve a szatmári békekötéssel szenvedett hátrányukat.

101 Vaskapu = Marmara, fontos átkelő út Hunyad megyében Karánsebes és Erdély felé.

102 előreküldött

103 Talán a későbbi Torontálsziget, ma: Sakule, J.

104 elmúlt hó 29-én

105 lefordítva pontonként

106 kedvező

107 nagyzólas

108 Nyilván a Moldva felőli esetleges tatár betörés híreiről, s egy nem várt kuruc mozgalom veszélyéről van szó.

109 A már előzőleg is említett Pancsova, Torontál m. Ma: Pancsevo, J.

az Herceg, úgy Mercy¹¹⁰ Uram, hogy Szávának költöznénk. Kihez én nem szólhatok, méglen az kellőnek situációját¹¹¹ (kit az Herceg már megtekéntett), nem láthatom. Úgy hiszem, csak 3—4 nap múlva is többet írhatok Kegyelmednek. Az máj meleg mársch az gyalogságot alkalmasént bágyasztotta, úgy annyira, hogy nímellyek bágyattságokban meg is holtak, a' ki máskép ugyan, de kivált az regrutákban nem ujság.

27. *Visnici tábor Belgrádhöz közel (ex castris Visnicz prope Belgrad), die 17. Junii 1717.*

Két rendbéli, sub dato 3. et 5. currentis emanált Kegyelmed leveleit cum acclusis¹¹² vettem s punctatim mindenekrül referáltam ó Hercegségének, approbállya¹¹³ ebbéli tett dispositióit Kegyelmednek, lévén tellyes bizodalma kezdett képpen, ezen rendeléseket strictissime exequáltattandja¹¹⁴ Kegyelmed expediált orderek szerént, mellyek után tudom, az regiment is béérkezik. Aval úgy tudom, s más egyéb ország népivel, azt hozván magával az szükség, dexteritása¹¹⁵ után akarmely factiókat anteventál¹¹⁶ Kegyelmed. Az vármegyékben ide s tova heverő sok raboknak revideáltassék causájok,¹¹⁷ de kivált ily factiozusoknak, s érdemek szerént vagy kötél, vagy pallossal, ha nyárssal is, büntetessenek. Projectált kémjeit pedig Kegyelmed szabadon csak expediállya, s mindenekrül ó Hercegsége parancsolattya szerént is tudósétson engemet, ó Hercegségével illendőképpen conferálhassak. Hasonlókép Stainville¹¹⁸ Urammal is diligenter¹¹⁹ correspondeállyon Kegyelmed, s cointelligenter¹²⁰ légyen instituálendő dolgairul, ó Excellentiája is tudom hasonlót követ. Tegnapelőtt, Istennek legyen hála, Pancsónál az Dunán gyalogságunk duce Comiti Mercy¹²¹ szerencsésen, tegnap mi lovasok, s ma tande bagásiánk átaljött, az ellenség, ki ugyan 400-nál több sem lehetett, edgyet sem lútt reánk. Nagyobb ereje az ellenségnek hallatik Vidin táján gyülekezni. Holnap, azt adván Isten érnem, lovas granatéros, karabályossaink és 6 lovas ezerral megyek táborhely situációjának megtekéntésére Nándorfehérvár alá, megtérvén, reménlem hídgyainkat Száva felé hozzák s alája megyünk.

28. *Belgrádi tábor, 1717. június 21.*

Megtérvén szerencsésen 18^{va} Nándorfehérvári situációjának megtekéntésérül visnici táborra alkalmas török késértőkkel, tegnapelőtt egész armadával alája, csak közel az városhoz, a' mint ennek előtte Bavarus Herceg campéroza,¹²² szállottunk s csináltuk Haupt-Quártélyunkat. Vendégül fogattak ugyan érkezésünkkor, de bezzeg gorbávul kezdének tegnap reggel 8 órátul fogva egész 2 óráig délután, hol fél, hol három fertály, hol egész quartányokkal¹²³ az várbul köszönetni bennünket! alég maradhatánk az Haupt-Quártélyban, úgy érányozta az Herceg, magam s többek sátorait. Látván pedig az népnek keménységét, megszűntek. Hiszem is Istent, nem sokára mással occupáltnak, okok sátrainkat furdalni ne legyen. Valóban leckére fog az rettenetes meleg, úgy annyira, majd közönségessen minden búrünk orcánkruul lefoszlik, ez mostanság, hát mi lesz még caniculák felé. Török táborruul semmi valóság, hallyuk ugyan, hogy gyönne, de mennyi s mikorra circiter? nem érthettyük. Én inkább ollyast hiszek, ha csak kivált erejben nem bízik, Erdély felé teend diverziót, minek előtte bennünket látogasson, olly indulattyaival netalánt keresendné abstrahálni¹²⁴ erőnket. Embereink most táborunkat erősétő circumvallatiókban fáradznak. Furage e' táján szűk, a' ki kevés tanáltatik is, búza, ros. Hídgyaink mind-

110 Claudius Florimond tábornagy (1666—1734.)

111 az átkelőhely fekvését

112 a mellékletekkel

113 jóváhagyja

114 hogy igen pontosan végrehajtandja

115 ügyessége

116 pártütéseket megelőző

117 folytatassék le pörük

118 Stephan Steinvile tábornok, Erdély katonai parancsnoka.

119 gondosan

120 egyetértő

121 gróf Mercy vezetésével

122 Miksa Emánuel bajor választófejedelem 1688. szeptember 6-án foglalta el Belgrádot, de a törökök 1690. október 8-án visszafoglalták a várat.

123 kartány, a német Karthaune szóból; középhosszúságú csövű ágyú; volt egész, fél, negyed és nyolcad kartány, aszerint, hogy 48, 24, 12 vagy 6 fontos (egy font = 0,56 kg) vasgolyót lőtt ki.

124 elvonni

azonáltal Száván s közel az erősséghez Dunán elkészülvén, kiknek csinálásához majd hozzáfogunk, remélem abban sem látunk fogyatkozást. Az alatt artilleriánk elérkezvén, 7—8 nap múlva Isten segítségével az vár vívásához hozzákezdünk. Várossával, mint látom, nem sokat gondolnak, hanem várát alkalmasént megerősítették, sok kiszökött rákok vallása szerint, quarnizon is nem kevés vagy benne. Duna folytában volt strásahelyeit is elharta az ellenség, s alább recipiálta magát, tartván hihető excursióktul.¹²⁵

29. Belgrádi tábor, 1717. június 25.

Nona hujus¹²⁶ Csengerbül költ Kegyelmed leveleit vettem, örvendek oda való csendességen, kit tovább is óhajtvá fogok hallanom. Azon D. Ludimestert¹²⁷ nem árt jó formán megexamináltatni, ugyan olyan gaz népek által instituáltanak különböző dolgok. Itten még az minapi hérek continuáltatnak, hanem tegnap hoztak rácaink egy török s egy kuruc rabot, kik azt vallyák, hogy Adrianapolnál gyülekezvén ereje az ellenségnek, erre fele indulna: holléit mindazonáltal, s számát nem tudják. Az várbeliek rittkán ugyan, de szörnyen környékezik sátorainkat ágyúkkal; attul tartok, jakortább confluál¹²⁸ az generálisság az Herceg sátorában, a' hová inkább céloz, egyszer tíz-tizenkettőt agyonlő bennünk. Táborunkat erőssen sánccollyuk, úgyannyira: az ellenségtől máskép mit tartanunk nincsen, hanem bal szárnyán táborunknak hoszú hegyek lévén, mellyeket befogni nem lehet, oda veheti magát az ellenség! nem tudom, hogy telik maradásunk sátorainkban.

30. Belgrádi tábor, 1717. július 9.

Tett Kegyelmed dispositiói kedvessek s böcsületben vannak az Herceg előtt, tovább is csak continuállyá azon indulattal, én részére Kegyelmednek, a' ki mindenkor voltam, jövendőben is leszek. Moldva fele praeconciált¹²⁹ Kegyelmed portázását a' mi illeti, csak modalitásáru értesen engem hamarébb, a' mennyire lehet, ezt is efficiálom¹³⁰ az Hercegnél. Nem árthat, ha az Herceg oldala mellett lévő Bellicus Secretariussal, Brughausen¹³¹ Urammal is levele által egy kis complementummal¹³² megösmerszik Kegyelmed, intráns¹³³ lévén az Hercegnél, szolgálhat embernek. Az ecsedi mész éránt íratott az Herceg Bécsben, s így már csak onnénd köl várni az assignáló parancsolatot. Vélekedésem föllül is, mintekkoráig sem kezdettünk az várnak vívássához, ámbár minden apparamentumok in promptu¹³⁴ legyenek. Egyébnek sem tulajdonétom, hanem közel lévén már az ellenség, úgyhogy ha csak akar, ad summum¹³⁵ 8 nap alatt itt lehet, azt megvárgya,¹³⁶ s előbb megvereksziünk, azzal megáldván Isten bennünket, annyival nyugodalmassabban vihaszuk. Másképen attul is tartok, tudván az várnak jó provisióját, vagy itten környékez, vagy másfele divertál, s idővesztéssel is ugyancsak hozzá kölletik fognunk, mert sánccunkban, mely circumvallatiónak én mását katonaságomban nem láttam még, nem hiszem, atta-quiroyron bennünket. Adgya Isten jó végít, kirül, ha élek, rövid nap múlva többet fogok írhatom. Két galljánkat¹³⁷ közel az várhoz 5^{ta} hujus százig való török sajká s ennyehány szép fricada¹³⁸ megpróbálta, de háromórányi untalan lövissek után, ennyehány hajók megmerülvén az kemény canonérozástul, meg meg recipiálták

125 váratlan támadástól

126 E hó 9-én

127 iskolamestert — a D. betű feloldása kérdéses. Talán gúnyos értelemben „Dominum” = iskolamester urat.

128 gyülik össze

129 eltervezett előzetes

130 kieszközlöm

131 J. W. de Brockhausen, Savoyai Eugén hadititkára, majd a Bellicum tanácsosa. Károlyi Sándorhoz 3 levele maradt fenn, 1717-ből, 1719-ből és 1723-ből.

132 Szó szerint: kiegészítés; de Brockhausen fenti leveleiből kiderül, hogy ez 50 arany ajándék volt.

133 bizalmas, belső

134 a hadieszközök készületben

135 legfeljebb

136 T. i. Savoyai Eugén.

137 Gályá = két-három fedélzetű, vitorlával és evezőkkel hajtott, a Dunán használt legnehezebb hadihajótípus.

138 Valószínűleg fregatt, az előbbinél könnyebb hadihajó. Ezekre, valamint a császári és török dunai flotta Belgrád alatti működésére: *Szentkláray Jenő: A dunai hajóhadak története.* Bp., 1885. 250—255. o.

magokat re infecta.¹³⁹ Azonban vármegyékben ide-oda heverő sok rabokat, a' mint minapiban is írák, költségekre tartani éppen nem költenék, hanem az kik megérdemezték, kivált ama héres levél- s patenshordozók, sine ceremonia exequatantának.¹⁴⁰

31. Belgrádi tábor, 1717. július 30.

Más 13. finientis¹⁴¹ költ Kegyelmed leveleit vettem. Örülek szép csendeségén azon földnek, kiben tovább is tarcsa meg Isten. Előljárója az török tábornak tegnap érkezett, sáncunkhoz közel ellenkeztet rád s egyéb katonáinkkal, mely ellenkezésben Halász Péter¹⁴² is megsebesült. Várgyuk kívánsággal erejít sáncunkra, kitül Isten után semit sem tartunk, láthassuk, mit akar. Csakhogy attul tartok leginkább, Vékony¹⁴³ vallása szerent is, Eszék s Szeged felé divertál s rabollya az országot, Aminthogy ennyehány ezereket Orsovánál már Meadgyia¹⁴⁴ felé expediált is... Ez levelet, kérem ne terheltesk Kegyelmed valamely embere által kézhez szolgáltatni, Vékony János, hihető felesége éránt írta.¹⁴⁵

32. Belgrádi tábor, 1717. augusztus 2.

17^{ma} praeteriti költ Kegyelmed leveleit az acclusával edgyütt vettem kedvesen. Rettenetes incselkedések azoknak az eszeveszetteknek.¹⁴⁶ Az dobok dolga nem utolsó gondolat, még meg nem tudják; reménlem mindazonáltal, jó vigyázásával dühöségeket megelőzi Kegyelmed. Tegnap érkezett ell egész tábora az ellenségnek, az ki előttünk Száva és Duna közt egy ágyúlovísnél tovább helyeztette magát, sátorit is mind felállótota már. Egész nap ellenkeznek voluntér s egyéb embereinkkel. Számát mindazonáltal valóságossan (nem láthatván az völgyek miatt egész népit), nem tudhatyuk. Ohajtva várgyuk rajtunk való jövetelit, tellyes reménsséggel Isten áldásábul megszégényül dühös ereje. Csakhogy fölötébb bágyod, abrak nemléte miat lovasságunk, s tartok attul, úgy megyünk vissza, mint elsöcer [így!] Budátul;¹⁴⁷ megérdemli, valaki oka ily veszedelemnek, hat akasztófát adjudicállyanak¹⁴⁸ nékie.

33. Belgrádi tábor, 1717. augusztus 6.

21^{ma} praeteriti költ Kegyelmed levelit vévén, continentíáját megértettem. Én magam, kívánsága szerent Kegyelmednek, ecsedi projectumát proponáltam volna ő Hercegséginek, de fölötébb occupáltatván, translate secretariussának committáltam, jó alkalmatossággal ejthető relatióját.¹⁴⁹ Én moldvai ellenségnek jövetelérül semit sem tudok, az ellenségnek derék táborán kívül, az ki 1^{ma} hujus érkezett ide, mint előbbi levelemben már megírák, csakhogy még ekkoráég conceptusénk rosszul succedáltak¹⁵⁰ avval: hogy gondoltképpen az sáncban nem attackéroz, hanem a' helett nyolc s kilenc részrül keményen lövi s bombázza táborunkat. Mi lesz utollyára belőle (mert sáncban nem félünk, s kimenni az bágyott lovas s rettegő gyalogság miat mintegy nem jovalható), az jó Isten tudgya. Kárt alkalmasént téssen ágyuival, a' mint hogy tegnapelött Generál Regálnak is általlúttik az lábát, épülésin ki dis-

139 eredménytelenül

140 eljárás nélkül kivégeztetnének.

141 e befejeződő hónap 13-án

142 Dabasi Halász Péter (1676—1741), kuruc, majd császári ezredes.

143 Pálffy János Vékony János volt kuruc kapitány — aki 1716-ban Temesvárott a török oldalán harcolt — segítségével végrehajtott bravúros hírszerző akciójáról van szó. A vár bevételekor Vékony át akart állni a császáriakhoz, de Pálffy rábeszélésére visszamaradt a török seregben, s onnan küldte híreit a császári táborba. Döntő volt, hogy Vékony azt a levelet, amelyet Hadzsi Halil nagyvezér az ostromlott Belgrád parancsnokának küldött, hogy augusztus 17-én döntő támadást indít a császáriak ellen, Pálffynak adta át. Savoyai Eugén, ezt megelőzendő, augusztus 16-án megtámadta és megverte a nagyvezér seregét. Ez döntő volt Belgrád elfoglalásában. *Takács Sándor*: Régi magyar kapitányok és generálisok. Bp., é. n. 2. kiad. u. o. 1922.

144 Mehádia, Krassó-Szörény m. Ma: R.

145 Ez a levél természetesen nincs mellékelve.

146 Nyilván célzás a kuruc szervezkedésre és betörés híreire.

147 Célzás Buda 1684. évi sikertelen ostromára, amely elsősorban az utánpótlás hiányosságai miatt végződött kudarcral.

148 ítéljenek

149 Vagyis Károlyi Ecsed megerősítésével kapcsolatos tervzetét előterjesztette volna Eugénnek, de az nagyon elfoglalt lévén, titkárának adta át, hogy alkalomadtán teygen arról jelentést.

150 elképzeléseink rosszul sikerültek

putál, ki desperál¹⁵¹ is. Valóban megriaszta magamat is aznap a' bomba: szintén hogy feküdni készültem, csak hogy kiugorhattam sátorombul, ippen mellette ütött le, legjobb volt benne, senkinek nem ártott. Tegnap s ma keményen környékezik hauptquartélyban álló sátorainkat, alég tanálunk helyet magunknak. Táplál mindazonáltal oly reménség, minthogy rajtunk jönni fél, az vár viásához rövid nap mulva hozzáfogunk. Alumbra¹⁵² énnekem bár rosszul succedált is, mert vesztettem ez idén már 18 000 forintot, minthogy reám bízza Kegyelmed, nem sokkallok 50 aranyot Kegyelmed nevel secretariusnak adnom.¹⁵³ P. S. Az ellviselhetetlen ágyúlóvisek miat az Hercegnek nagy nehezzen persvadeálhattam,¹⁵⁴ hogy máshová, a' hol bátorságosabb, transferálljuk sátorainkat.

34. Belgrádi tábor, 1717. augusztus 9.

23. praeteriti költ Kegyelmed levelit, az acclusákkal edgyütt, kedvessen vettem, tenorokat megértvén, azon suspectussokat¹⁵⁵ lehetőképpen kézre keréteni igen szükségésnek s hasznosnak is tanálom, kiknek megfogatatásokban tudom, Kegyelmed időt nem fog vesztetni. Az ellenséggel lett ütközetben ekkoráég semmi sincsen, hanem ideérkezésétül fogvást ugyan csak úgy ló bennünket, egy helyrül másikára költetett máris transponálnunk sátorainkat az nagy ágyúglobus s bombák miat, kiknek egész nap szünetek nincsenek. General Strádának is ellütték Regál után az lábát; ma egy béresemnek is, azonkívül óránként más sok embert s lovakat. Reménlem mindazonáltal, majd kinyilatkoznak az intentiók, már közelétünk árkaikkal az várhoz. Tatártul Kegyelmeteknek nincs mit tartani, mert minden hátramaradott népét ide orderezte az vezér, hogy azok ellérkezésével rajtunk jöhessen. Anspach regimentyt várni nem köl, in casum¹⁵⁶ pedig ha mi kívántatnék, tétettek már innend jó rendelések ad citius succurrendum.¹⁵⁷ Katonák s hajdúk áléthatását az mi illeti, igen bölcsen cselekeszen Kegyelmed, abban nem avatya magát, méglen Bellicumnak vagy Hercegnek parancsolatját nem veszi érántok.

35. Belgrádi tábor, 1717. augusztus 13.

27^{ma} Julii költ tudósétó Kegyelmed levelit vévén kedvessen, intentionált machinátiókat Lengyel Ország confiniumokon¹⁵⁸ s mint lett ellenszések voltaképpen megérttem. Engedgye Isten tovább is békességes maradást azon földnek. Ez táborunkon még actu is keményen lövetünk, bombáztatunk, meddhi győzzük, nem tudom, mert már két nap hideg esső continuálván, ekkoráég még főnálló lovakat alkalmasént megdönti. Az mely sáncockának megvételében minapiban megbetegüléséig fáradoza Mercy Uram, tegnap délután, észre sem vévén az török, megvették embereink, her-telen rajtok rohanván az nádasbul gyalogaink, az sánctul kiverték, kivervén lovassáénk útyokat kétfelül ellrekesztvén, lüttik, vágják s többit az Dunába ugratták, mely lármára az Dunán álló sajkások megiedvén, egy fricádát ellszalasztottak, kit az víz szerencsésen kezünkben hozott, egy sajkát pedig, megfordétván embereink azonnal az sánctban nyert török ágyúkat, ketté löttek, s rajta volt embereket az Dunában vesztették.

36. Belgrádi tábor, 1717. augusztus 23.

Sub dato 6^{ti} currentis írott Kegyelmed levelit kedvessen vettem. Egy postával múlt válaszlását sok dolgaim excusálhatták, az kik közfáradozásunkkal szerencsés victoriát okozának. Mert ellunván szörnyű kártévő lövődözésit az ellenségnek, 16^{ta} 32 000 lovas s gyaloggal rajtaütvén orrunk előtt 30 lépésre aprosérozó¹⁵⁹ janicsárokon, azokbul Isten kegyelmébül egymásután kivertük, megszalasztván őket, minden munitiójokat, szegény táborát, kire mi számojt nem tartánk, ellnyertük. Jobb szárnyán

151 kétségben van

152 Így! Talán kártyajátékról van szó.

153 L. a 132. sz. jegyzetet.

154 javasolhattam.

155 gyanús személyeket

156 esetleg

157 minél gyorsabb segítségre.

158 határvidékeken.

159 A francia approches = megközelítő árok, futóárok után értelemszerűen: futóárkokban lévő

12 lovas regimentet magam commendéroztam, oly parancsolattal, bal szárnyával conjungállam magamat iccaka, s úgy üssek rajtok, de lehetetlen vala, mert észrevén bennünket, az ellenségnek vagy 16 000 jó vitéz arnótya oly puskázással fogot, kinek mássa előtt sohasem állottam, félttem is, nagy kárt vallok, de szerencsére nagy köd lévén, mind főnlútt. Azzal sem gondoltam volna még, s conjunctióég nem attaquéroztam volna, hanem magok rajtam rohantak, s kintelen rajtok vittek reménten, s bizony csudálatos végig, holott nekem az occupált ágyúknál tovább mennem téltatott, s szaladásra, mesze lévén még az táborgyok túlünk, legkissebb okok nem volt. Csakhogy mindannyi szerencsénk közt is, három paripám lett ellővise s lábam kemény nyomtatása után, engem ért inkább az szerencsétlenség, meghalván félőrára gyónás s áldozás után (mely mégis egy consolatióm), keresztüllött obrestlieutnant János fiam: másik kettő is kicsinyben oda nem vesztek. General Haubn és Talberg halva maradtak, General Lobkovicz pedig tegnapelőtt követte sebeiben. Sok jó tiszték, az én regimentemből is vesztek. Summaria lovas 1044. gyalog 802 veszett, sebesült lovas 1582, gyalog 1756, az kikbül sok meghal. Lovakban esett 2747, sebesült 1958. Vékonyt is koszával megfúrták ódalost, de jobbul már, a' minthogy magamnak sem kímélték dolmányomat furdalni. Lábomat is meglúttik, de annyira bágyodott az globis, sarrumot sem verte szerencsére által. Törökökben érányozhatóképpen veszhettett ötezerég való szép öreg jancsár sebeseken kívül, kiknek számát nem tudhatni. Igaz dolog ugyan, ha lovaink jobbak lettek volna, vagy 20 000 gyalogot vághatánk vala, de héjában sopánkodunk, ellszaladott, mert bágyott lábokon lehetetlen volt érnünk. 17^{ma} utánna való nap az vár is temesvári condíciók szerént feladta magát, látván confusióját armádájának, kiben (tegnap s ma egészlen kiköltözvén az török), már magunk berdózunk. Mennyire colimálhatom,¹⁶⁰ jött ki csak könnyen 36 000 lélek, kísértetnek egész Morava vizéig. Inség közöttök még nem volt, hanem múlt napokkal egy poros tornyok föllobbanása hihető rémítette meg az lakossit, beszillik magok az jancsárok, legalább 6—7000 embert megölt, s bétöltött föld s kövekkel. Az tábor népe mind Vidin felé szaladott; Szendrőt, Sabaczkát¹⁶¹ s egyéb aprólék helyeket azonnal elhagyott, Meádgýiát demoliálván,¹⁶² onnéd is recipiálta magát, s így nem hiszem, próbállyon ez idén. Mert ugyan nem megvető 600 ágyúit, 100 mosarát egyéb requisitumokkal nyertük ell ez campaniában, kit az nyomtató Diarium¹⁶³ bővebben describálánd. Consequenter nem látom, valamely galibájok érkezik Kegyelmeteknek, kitül is ójja Isten tovább is azon földet. Viszkit,¹⁶⁴ ha quoquo modo strepitus¹⁶⁵ nélkül kézre kerétheti Kegyelmed, azért is jó lesz, ártatlan sokan ne szenvedgyenek. Ezzel kívánok Istentül jó egiséget Kegyelmednek, kivel magam fölötébb nem dicsekedhetem...¹⁶⁶

37. Belgrádi tábor, 1717. augusztus 27.

10. et 14. költ Kegyelmed leveleit egymás után az acclusumokkal együtt vettem kedvessen. Úgy reménlem, már minden lármák cessálnak,¹⁶⁷ consequenter az tett, avagy téendő dispositiók sem lesznek annyira szükségessek. Az Asszonyinak ellhagyása ily rövid időre is nehezen esik Kegyelmednek, hát én s mások mit mondgyanak, vagy kinek panaszollyuk nyavalánkat. Musqua tiszt éránt, s ide küldendő 30 személyrül, avagy ellérkezésekrül még semmit sem hallottam. Itt az ellenségrül már hírt sem halván, essős ezen napokat csak henyíléssel töltjük lovaink bágyotóságára nézve. Vékonyt már majd hazafelé bocsátom, csak sebe épüllyen jobban. Méltó interea¹⁶⁸ felesége, gyermekeivel jót tenni. Egyébb híreket, tudom ekkoráég már más leveleimbül bővebben értette Kegyelmed.

¹⁶⁰ arányozhatom

¹⁶¹ Végszendró, Belgrádtól keletre a Duna jobb partján, ma: Smederovo, J. — Sabác Belgrádtól nyugatra a Száva jobb partján, ma J.

¹⁶² lerontván

¹⁶³ Wienerisches Diarium, 1703—1780 közt hetenként megjelenő hivatalos lap.

¹⁶⁴ Személyét nem tudtam azonosítani.

¹⁶⁵ ha valami módon zaj

¹⁶⁶ A csatáról hasonló, bár részletesebb és az élmények hatása alatt frissebb leírást ad Pálffy-nak augusztus 16-án kelt levele ismeretlenhez. Kiadva *Dragóner Béla*: Emlékezetre való reláció a belgrádi ütközetről 1717. évében. Történelmi Tár, 1894. 191—192. o.

¹⁶⁷ megszűnnek

¹⁶⁸ ezalatt

38. Belgrádi tábor, 1717. augusztus 29.

Ez circumstántiákra való nézve s másképp is látván végit ez idei cámpaniának, minthogy Orsovát is remülésében ellhatta az ellenség, kiben harmincég való ágyút tanáltunk, Vékony János váradi kapitányt sebe miat való bágyotságára nézve is, protectionalis passussal haza bocsátottam, mely protectionalis, mivel több foglaltosságra való nézve csak simpliciter emánált,¹⁶⁹ méglen kapitánysága éránt ő Fölsége decretuma extradáltatik,¹⁷⁰ Kegyelmed az szomszéd vármegyéknek adgya értésekre: megtérvén hévségre Vékony János, Urunk ő Felségitül nemcsak simpliciter amnystiáltatott katonáival edgyütt, de azon alkalmatossággal tett hasznos szolgáltatyaért váradi kapitánysággal is ajándékozta. Kihezképpést ötét, Vékony János kapitányt katonáival edgyütt, ne csak ne báncsák s háborgassák, de vétkét szemire vetni, sőt rula csak emlékezni is nagy büntetés alatt ne merészellenek, ezt mint ő Fölsége, mint Méltóságos Eugenius Herceg, s köz parancsolattya. Az regementek már lassan lassan javalásombul oszolnak. Holnap mégyen Temesvári Bánátusban 6 regement, itt feles marad, többi pedig rövid napok múlva job füvellőre fog sietni.

39. Zimonyi tábor (ex castris ad Szemblin),¹⁷¹ 1717. szeptember 2.

18^{va} Augusti költ Kegyelmed levelit annyival kedvesebben vettem, érthetvén csendességit azon földnek, kit ő Hercegséginek mingyárt communicáltam is. Csakhogy hivatván tegnap ő Hercegsége, mutattya 26. praeteriti stafetáliter küldött Kegyelmed levelit, ennyehány ezer tatár Antallal¹⁷² Szatmár tájékára irruppálván, azt rabolná szokása szerént.¹⁷³ Kirül csodálom, nékem semmit sem ír Kegyelmed. Én valamint reménlem, már tudva minden tartományokban szerencsés megverése az pogány-ságnak, megvétele Nándorfehérvárnak, ellhagyása Orsovának, Szemendrének s több helységeinek, Antalnak istentelen incselkedésére az megtért szívek állandóságában maradnak, s valamiképp felháborodván az nép,¹⁷⁴ utolsó romlását távosztatni fogja, mert az kár az helyeken, a' hol irruppált az tatár, mint emberek, mint épület s marháknak ugyan már csak megvagyon, s így annak utánna ne excusályák magokat vagy vármegyék, vagy helységek, hogy pogányhoz hajlani kéntelenéttetek, mert ez mentség nem acceptáltatik, azon okbul, ha az szomszéd vármegyék egyenlő akarattal öszvefognak (mely éránt seria irgyon s éntse is Kegyelmed az vármegyéket), azon kevés tatárságnak nemcsak ellenálhatnak, de akármely felé ellhahattyák, azért is meghalván armádájoknak lett megverését, szíledésit, futva megyen vissza, s így öldözhetetnek, másképp is, csak az hajdúvárosokbul is ennyehány száz jó fegyveres ember, s más vármegyékbül is sok száz, ki hajdú, ki katona, kivetődhetik, s ha még egy annyi volna is az ellenség, megverheti, retirádájoknak vehetvén az úgynevezett régi Szunyog Sáncot. Innénd mingyárt commandérozta ő Hercegsége Generál Martin Uramat 4 lovas regementel Aradra cum sufficienti informatione,¹⁷⁵ mitévő legyen, s így Kegyelmed kivált olly vigyázással adláborálódgyék,¹⁷⁶ az Tiszán által való csapásoktul inhibeáltassanak¹⁷⁷ s az Szalkák conserváltassanak,¹⁷⁸ ott valamiképp ellnyervén az hajókat, nagy kártítellel fordítsák híd csinálásra,¹⁷⁹ kinek Kegyelmed dexteritása által, az földnek csendességben való megtartásával (ámbar amint hihető, valamely csavargó gaz népek hozzá csapták is magokat), könnyen fog resistáltathatni. Tudom, Steinville Uram is tehetőképpen kívánnya secundálni az dolgot. Az táborhelyt az nagy bűz miát változtatni kintelenéttünk, Száván által Szemblinhez szállottunk.

169 ideiglenes formában bocsátott ki.

170 kiadatik

171 Zimony neve a XVIII. században: Semlin, Szemlin, Semblin, Szemblin. Pálffy mindegyik változatot használja. Ma: Zemun, J.

172 Gróf Esterházy Antal kuruc tábornagy.

173 Az erdélyi tatár invázióra: *Obetkó Dezső*: Az 1717-i tatárbetörés. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1941 (XLII. évf.) 193—210. o. Károlyi szerepére: *Kovács*: i. m. 139—143. o.

174 T. i. felkelvén a tatárok ellen.

175 megfelelő utasítással

176 iparkodjék,

177 megakadályoztassanak,

178 Mátészalka (Szatmár m.) és Tiszaszalka (Bereg m.) megőriztessenek,

179 T. i. a tatárok.

40. Zimonyi tábor (ex castris ad Semblin), 1717. szeptember 3.

Tegnap írott levelemet fogja hamarébb vehetni Kegyelmed s érteni gondolatimat, mikép lehessen hasznossan ellentállani az becsapott ellenségnek. Mely Polyák Ferencről emlékezik leveliben Kegyelmed, hérit, ittléit az táboron fel nem vehetem, ha mindazonáltal hol tartózkodását kitanulhatom, lesz gondom reája. Vékony Jánost, minthogy feleségihez bocsátottam, az ki directe udvarlására siet Kegyelmednek, levelit viszont megküldöm. Az külső hírek bizonyítyák, hogy Makloburgi Tartománybéli Stada¹⁸⁰ névő helyben Rákóczinak két spionját, Brigadier Scharier¹⁸¹ s Marquis de Hopital¹⁸² névőket megfogták, az elsőt én s Kegyelmed is jól ismerünk, ha emlékezik Kegyelmed, Olcsván Ferenczel edgyütt lévén, kinek egiségéért innyi nem akartam, akkoriban Titulo Premier Ministre élt ő kegyelme.¹⁸³

41. Zimonyi tábor, 1717. szeptember 10.

25. praeteriti et 1^{ma} currentis Károlybul nékem szolló Kegyelmed leveleit vettem kedvesen. Örömet tudván, megalkuván Szatmárral,¹⁸⁴ megtérvén azt is meg nem égették-e, s Szatmár vármegyét egészen-e, vagy in circumferentia¹⁸⁵ rontotta, s menyi számú falut circiter ígetett meg s mi nevőket? Rabot abbul s másokbul is in genere mennyit vihettek? s praeter propter¹⁸⁶ mennyi érő károkat tehettek? Az emberekben vágtak-é? vagy nem? Várom azért hamarabbé genuina¹⁸⁷ tudósétását Kegyelmednek. Mely 50 aranyokot offeráltam Secretarius Brughausen Uramnak, azokat általam köszöni Kegyelmednek, s vár alkalmatosságot ily jóakarattyaért szolgálhasson Kegyelmednek, mellyeket mai napég sem adhattam meg nékie, mert megvallom, elljád-zottam ez idén szép aranyaimat. Proxime¹⁸⁸ azért valamikép szolgáltatassa azokat kezemhez, én hazuggá ne legyek, mert primitus¹⁸⁹ mingyárt az[t] ígértem ő Kegyelmednek, hogy már nálam in deposito vannak.

42. Zimonyi tábor, 1717. szeptember 24.

Már harmad hete foly, semi leveleit Kegyelmednek nem vettem. Az Herceg is ennyehányszor kérdezett már, mit ír Károlyi? azt köllöt válaszolnom, én bizony régen nem láttam levelit. Azon tatárok lett felderítés sem tudtam volna, hanem valami debrecenyi expressus¹⁹⁰ lévén itten, az adot talis qualis¹⁹¹ informátiót. Kedvesen veszem azért, ha ex oro¹⁹² tudósét Kegyelmed; hol irrumpáltak, hány ezeren? Meddég penetráltak¹⁹³ s mely felé? mennyi számú helységeket ígettek meg? vittek-e mégis rabokat azokon kívül, az kik megszabadéttak, vagy nem? ha úgy, mennyi számút? etc. Nissánál¹⁹⁴ ekkoráég tartózkodot török is már ellszéllett. Magunk is csak heverünk itten.

43. Zimonyi tábor, 1717. szeptember 27.

Károlybul 8^{va} és 10. labentis költ Kegyelmed levelit egyszersmind kedvesen vévén, continentiajokat voltaképpen meértettem. Isten kivált megszegyenétette azt az ellenséget, holot Bagossi¹⁹⁵ 80. magával úgy mert marcangolni köztök s 1000 rabot szabadéthatot enyehány embere veszteségivel, s jobban annak utánna, ahol minden rabjok, praedájok s 8000 lovok ellnyeretett, s magok folyvást öldöztettek: dícsértessék Istennek szent neve érette. Kérem azonban Kegyelmedet, annyi nyert ló között

180 Stade az Elba torkolatánál, akkor Mecklenburghoz tartozott.

181 Jean-Jacques Charrière, kuruc ezredes, Rákóczi mellett volt Franciaországban is.

182 Azonosítani nem tudtam.

183 Ezt az esetet megemlíti Márki Sándor: II. Rákóczi Ferenc. III. k. Bp., 1910. 463. o.

184 Szatmár városa készpénzért megváltotta magát, így a tatárok nem pusztítottak benne.

185 körzetenként, helyenként

186 körülbelül

187 pontos

188 minél előbb

189 rögtön — t. i. Károlyi levele vétele után.

190 küldött

191 valamiféle

192 saját szájából — vagyis hitelesen magától Károlyitól.

193 hatoltak be

194 Niš, Szerbiában. Ma: J.

195 Bagossy László volt kuruc ezreskapitány.

ugyancsak találkozik paizánnak való, ne terheltecsik számomra nyulászatra kettőt venni, az kik jó erős, csontos, faros, szügyes, üstökössek legyenek, de közlépésnél többet járgyanak s ne botollyanak. Gásit¹⁹⁶ az mi illeti, Kegyelmed most ne írjon, hanem cum commoditate¹⁹⁷ magam megjelentem az Hercegnek s fogom detegálni,¹⁹⁸ hogy az földet ő Fölsége parancsolattya szerént nagy fárodssággal jó csendességben conserválta, s most is tempore irruptionis¹⁹⁹ annyit fáradott, hogy mint az rabok viszaszabadéttak, mint az ellenség confundáltatott, annyira, hogy kevés fog viszsza-mehetni, az ki az hegyekben hajdúk által meg nem öletik, de emellett nem megvettő költségei is voltak. Kihezképeest Hercegséged méltóztassék considerációval lenni ő Kegyelmihez, hogy legalább gásiát leválhassa.²⁰⁰ Ezt itt jóllehet magától ell nem végezheti, mindazonáltal Bécsben menvén, nem lévén azon kívül derék álopot, onnan mingyárt végít érheti ő Hercegsége. Ugy reménlem azon kívül is (ha csak Olasz Országban ujjobb valami nem támod, mert Sabaudus²⁰¹ megkérdezettvén az Gallustul, ha háborút akar-é kezdeni? s azt váloszolta, szándéka sem volt, nincs is), esztendőre itten békességet csinálunk. Az vezért az harc után letettük,²⁰² s hallatik, hogy Kuperlit teszik, az ki okos, vitéz török, de békességszerető ember. Amint oláhaink, az kik török táboraán szabadon jártak, referállják, közönségesen békességet rebesgetnek. Száván túl Zvornik névő helyt most víják az mieink, jó volna, ha megvehetnék, mert éppen jól s alkalmatossan esnék oda egy posztérungunk.²⁰³ 20. hujus datált leveleit ma vettem, mindeneket értvén, az kik communicatióra valók voltak az Hercegnek, transferálttattam s most estve viszem az Herceghez. Ami az regement dolgát illeti: gondolkosom éránta s megírom proxime sentimentumot.²⁰⁴

44. Zimonyi tábor, 1717. október 1.

Ellérkezvén tegnap ide debreceni deputátusok, mondák, hogy Brockhausen Uramnak általok assignált 200 ft[ot] ő Kegyelmének szálló levelével edgyütt ellhozták, kiket levélel edgyütt ma praesentáltattam nekie, azt izenvén Kegyelmednek, hogy az residuitást²⁰⁵ proxime megküldi Kegyelmednek. Ennyehány nap múlva, ellérkezvén már az repartitio, mi is elloszlunk s megyen ki ki quártélyában. Az kívánt nép éránt, tudom veszi Kegyelmed ő Hercegsége levelit, aminthogy holnap indul is meg Vürtenbergus Dragonyos Regementye Biharban, tudom parancsolt éránta ő Hercegsége. Mi Kegyelmed gásiát illeti, én az Hercegel szóllottam, úgy látom, éppen nem contrarius,²⁰⁶ s ell is hiszem, minekutánna Bécsben megyen, disponáland éránta, csak írjon ágensinek²⁰⁷ Kegyelmed, halván ott fönléit egyszer ő Hercegségének, magát éránta vagy per audentiam, vagy memorialiter²⁰⁸ jelentse meg. Az regement dolga még most múlhat, háború lévén, az éránt is munkálódhatni; azalat pedig még e télen, tudom onnand föllül megszabadul Kegyelmed, s conveniálván vagy Posonyban, vagy Királyfalván, többet beszélgecsünk éránta. P.S. Fölmenvén most az regementet azon vármegyékben, [így] mitül tartani nem lészen, ...²⁰⁹ siethet Kegyelmed Bécs felé az gásinak efflagitatiója²¹⁰ éránt, mert héjában, csak job ágensnél, ahol ember maga megfordulhat s foganatossabb is, kit én magam próbáltam. Evvel pedig késni nem köl, hogy ante plenariam repartitionem²¹¹ mehessen végben.

196 Károlyi Sándor öt év óta ki nem fizetett járandóságáról van szó. Később előfordul a szó eredeti, francia alakja: gage, sőt: geage is.

197 alkalomadtán

198 feltárni,

199 a betörés alatt

200 felvehesse.

201 Savoya.

202 Nisandzsi Mehmet nagyvezér, a háborús párt feje csak 1718. május 10-én bukott meg. Pálffy nyilván a porta 1717. szeptember 5-én tett békeajánlatából következtetett erre.

203 Az erősség a Drina völgyét zárta le, de az 1718. évi pozsareváci békében végül is török kézen maradt.

204 rövidesen véleményemet.

205 maradékot

206 ellenző

207 Ágens = ügyvivő. A legtöbb főúrnak volt Bécsben fizetett, rendszerint jogvégzett és valamelyik központi hivatalban dolgozó ügyintézője.

208 személyes kihallgatás révén, vagy írásban

209 Egy szó átírás miatt olvashatalan.

210 sürgető követelése

211 a hadellátási terhek teljes felosztása előtt

45. Zimonyi tábor, 1717. október 3.

Mint 15., mint 18. költ Kegyelmed leveleit egy postán vévén inclusákkal edgyütt, tenorjokat voltaképpen megértettem. Nagy merészség Sztoikátul²¹² amit cselekedet, de írtam levelet nékie, kit íme volanter accludálok,²¹³ tudom níz [gy!] két felül. Eugenius Herceg is úgy tudom ekképpen mint váradi, mint huszti commendans uraiméknak fog parancsolni. Vékony dolgát Bruckhausen Uramnak megjelentettem s recommendáltam secretariusom által, s azt válaszolta, itt végít nem lehet érni, hanem Bécsben érvén az Herceg, lesz ott gondgya reá. Az postára adott 10 aranyrul jól emlékezett secretariusom, ment is mingyárt az postára, ahonnéd holnapi ordináriával expedíaltatik az inquisitióra²¹⁴ egyenessen budai postamesterre, mert oda recommendáltatott, onnéd tudom meg szatmárira, amint inviáltatott²¹⁵ levelem, s úgy Károlyban, ne búsullyon Vékony, mert ell nem vész.

P. S. Már német hadán ne búsullyon Kegyelmed, mert az ki ott s környübelül fog quartélyozni, ment fel 3 gyalog, egy dragonyos regiment, az ki Kegyelmednek mindekben fog assistálni.

46. Zimonyi tábor, 1717. október 3.²¹⁶

Számos panaszokbul és jajgató instantiákbul köl értenem csudálkozással, mikép magának propria autoritate vindicált²¹⁷ hatalombul (ki miat Kegyelmednek másokat köllenik feddeni), az ellenséget persequált hajdú s katonaságot, de megszabadéott s ellenségén rajta fordult rabokat is, nyert praedájoktul erőszakkal megfosztatta, eo sub praetextu,²¹⁸ hogy vagy az Camara, vagy Gubernium,²¹⁹ vagy pedig erdélyi commendans uram disponállyon éránta, kiknek ily nyereséghez, valamint Kegyelmednek, legkissebb közí nincsen: de az ki nagyobb, más nemesemberek is látván rosz cselekedetit Kegyelmednek, hasonlót követtek, in specie petrovai²²⁰ nemesek Bunna Andráson. Ezt ámbár nagy büntetés ell nem kerüllye s magam felmehetvén, az Felsőges Udvarnak repraesentálni intentionálódgyam, azért is hogy Gróff Károlyi Uramnak sok intimatióéra nagy nehezen mehetett valami kevés néppel az rendelt passusnak őrzésére, odaérvén minden hír s szabadság nélkül két, három nap múlva meg meg csak hazabocsátotta embereit, s azzal, s másképpen is az ellenséget mintegy invitálni ládztatott. Mindazonáltal addig is per praesentes²²¹ hagyom s parancsolom is Kegyelmednek, azonnal currenseket bocsátván, kinek kinek ellvett lovait s egyéb nyert prédáját visszaadatassa Kegyelmed. (Kirül mint váradi, mint huszti commendans uraimék is veszik ő Hercegsége kemény parancsolattját), s azon petrovai nemeseknek, úgy ha hol mások ejusdem farinae²²² tanálatnak is, meghadgya Kegyelmed nevennel, annak, az kit megfosztottak, minden legkissebb jószágát megtérítsék. Máskép bizonyos legyen mint Kegyelmed, mint azok benne, mihelyest renitentíát értek, azonnal parancsolatot bocsátok, s felszabadétván mint Kegyelmed, mint ollasok jószágát, az szabadsággal ki ki az megfosztottak közül, jószágából, az akár marha, akár mi legyen, magának vegyen satisfactiót: holot Kegyelmednek ily álapothoz semi köze s hatalma nincsen, mert ha nem hallotta Kegyelmed még, tudgya: valamit ellenség ellvisz, ha 24 óráég nála vagyon, s valaki tüle annakutánna ellnyeri, az szabad nyereség, kit senki tüle ell nem vehet. Külömben azért ne cselekedgyik Kegyelmed etc.

212 Sztojka László, Máramaros megye alispánja, a tatár betörés elleni harc egyik fő szervezője. A Magyarország hadtörténete I. k. 410. o. tévesen nevezi Sztojka Zsigmondnak.

213 L. a következő, 46. sz. levelet.

214 rendes postajáráttal küldetik az ügy kivizsgálására

215 utasítottat

216 Ez a levél Sztojka László Máramaros megyei alispánnak szólt, az ügyre 1. az előző, 45. sz. levelet.

217 önhatalmúlag tulajdonított

218 azzal az ürüggyel

219 Erdélyi Kormányzótanács

220 Tiszapéterfalva, Ugocsa m. Ma: Petrovo, SZU.

221 ezen levelem által

222 Átvitt értelemben: ha mások is ugyanabban a vétékben

47. Bécs, 1717. október 23.

Károlybul 25. praeteriti mensis Septembris költ Kegyelmed levelit, melyben Máramarosnak fejességét s Bagossinak az Herceghez lett expeditióját foglallya, vettem kedvessen. Igen helyessen esett ily rendelkezése Kegyelmednek, láthassa s halhassa maga szóval is ő Hercegsége, mely jó madarak költsenek azon fízsekben. Magam is amennyire lehet, kívánom secundálnom igaságos instantiájokat. Emellett ezen alkalmatossággal (ámbár mások is legyenek, az kik dicsekednek véle), magának szép dicséretett szerzvéen Kegyelmed, leveleimet vévén szemblini táborrul, maga instantiáinak promotiójára nézve is javalható kigyövelete, quoad usque ferrum callett²²³ s ha amint irtam vala, valami jó két tatár lovat szerezhetett számomra, magával léendő ellhozásokat, árok megtérítésével, kedvessen veszem Kegyelmedtől.

48. Bécs, 1717. október 27.

Két rendbéli, de datis 23. Septembris et 16. currentis, úgy egy fasciculus querulákat²²⁴ pusztult helyek specificatiójából álló Kegyelmed leveleit vévén, continentájokat értettem. Ugy látom, későn járt Bagossy Uram, az ki hasonlóképpen ira nékem zemblini táborrul. Bár inkább egyenessen indulva vala Bécs felé, s hamarébb tölte volna instantiájának végít, kivel edgyütt javallom, Kegyelmed is fölrándullyon intantuminak persecutiójára,²²⁵ másként nehezzen láttya kívánatos kimenetelit, s Bagossyhoz is talán leszen az Herceg mely tekintettel. Akarom, vehette Kegyelmed az Bellicumnak válaszáat, mely szerént fog tudni procedálni. Mi pedig az vármegyék inségeit illeti, most azonkívül deputatussinak kölletvén compareálni Posonyban, ha én mibül szolgálhatok, ell nem mulatom. Vallyon vagyon-é reménségem az tatár lovakhoz, mellyek iránt, béérkezvén Alt Vürtenberg Regementye, amidőn udvarlott fiam Kegyelmednek, szóval is, tudom emlékezet.

49. Pozsony, 1717. október 31.

Nona és 6ta currentis költ Kegyelmed levelit cum acclusis vévén, akkori lármázást (kit akkoráég megszüntnek hiszek), s odavaló constitutiókat értettem. Már ennekutánna ha mi interveniálna is, annyira tartani nem köl, minthogy ott az quártélyosok, s azért Kegyelmedet is rövid napok múlva házomnál látnom reménlem: mely alkalmatossággal jó lesz Vékonynak is kijönni, dolga annál sörényebben mozdullyon.

50. Királyfalva, 1717. november 17.

Károlybul 2. currentis költ Kegyelmed levelit vévén kedvessen, csendességén azon földnek örülek. Valamint ottan, itt is nagy csendesség vagyon. Az egyedül hallatván, mintha Ferenc Attyafi²²⁶ Moldvában mentiben, ahol az török erősséget fundál, megragatatott volna. Az portióbéli quantum tavalival edgyez, hanem hogy 118 000-bül kilencet horvátokra tol az ország, de még az kilencet sem hiszem *hiszem* [igy!] resolvályák magokat megadni, s így talán az százezereknél megál ő Fölsége. Leveleimre nem tudom, válaszsát Kegyelmednek nem vehetem, hol köl tévölöngyienek. Szegény Vékonyt szánom.

51. Királyfalva, 1717. november 20.

Károlybul 30. praeteriti et 6ta ac 10ma currentis költ Kegyelmed leveleit egyszer is mind kedvessen vettem. Sajnálom ottmaradását Kegyelmednek, kit úgy hiszem, systemánál egyéb nemigen okozott, noha már Erdődy György²²⁷ Uram constituáltott helyiben, s így attul is nincs mit tartani. Isten láttya, szívessen szolgálnék házomnál Kegyelmednek, mutathatnám az alkalmatossággal már megkészőlt narancsházomat, ki tudom megtedzenik. Erdődy György Uram is megordereztetett ugyan

223 amíg a vas meleg — t. i. addig kell ütni.

224 csomó panaszt

225 szándékainak kihajtására,

226 II. Rákóczi Ferencről van szó. Az elfogásáról szóló hír természetesen nem volt igaz, sőt Moldvában sem járt.

227 Gróf Erdődy György Lipót, 1748-tól országbíró.

confiniumjában menni, de taposztalom kedvetlenségét abbul is, megént januariususság ittmaradni s systemának elaborációjában fárodni, kinek nem oly hamar reménlem végít, parancsoltatik. Maga azért nem compareálhatván Kegyelmed, igen jólesett, Gyulai²²⁸ Uramra bízta dolgait, mellyeket hogy szorgalmatossan nyomdozzon s ha láttya, én valamiben contribuálhatok levelemmel, hamarébb nékem repraesentállyon, ujjobb[an] meg köl inteni. Aminthogy máj postán is pro meliori²²⁹ Prukhausen Uramnak (kinek nem árt, Kegyelmed is ír s recommendállya instatiáját) írtam, ő Hercegséginek Kegyelmed, nemkülömben Vékony collatoriája expeditiója²³⁰ éránt szóllyon, s promoveállya dolgait procinntim²³¹ az gáge éránt, melynek resolutiójában, a' mennyire tapasztaltam hajlandóságát tempore factae meae propositionis²³² ő Hercegségének, reménlem fogyatkozás abban nem lesz, az kihez, mint leveliben emlékezik Kegyelmed. Generalis Commissarius Uram semmit sem contribuálhat, mert nincs már annyi authoritása, mint Schlicknek,²³³ vagy másoknak volt, s így nem is szükség avval augeálni²³⁴ agens munkáját.

Utóbbi láрма éránt Kegyelmed levelit én vettem: hallom, az bécsapott ellenség sok-ezer lölkött ellvévén, nagy rablásokat tett! Én nem capiálom, mit csinál Steinville Uram.

Husztii commendáns novelláit ex parte²³⁵ most Bercsényi, minap pedig Ferencnek fogása allegáltatván, nem hiszem. Hanem aga Nándorfehérvára lett érkezése való, elvállik azért proxime, mint bízhatunk az békességhez, kit noha hadi ember nem szokott kívánni, én mindazonáltal, Isten úgy segéllyen, meg nem ismervén igaz szolgálatit embernek ez mostani udvar, szívessen óhajtom, tölthetném rövid napjait életemnek, még Istennek tedzék, nyugodalmassan. De iis non obstantibus,²³⁶ bár láttossanak is török uraimék békességet kérni, kinek keveset hihetni, mi erőssen regrutázunk s remundérozunk.²³⁷ Olaszországi incselkedések még nem nyilatkoznak tellesen, s úgy hiszem, accordára fakadnak: máskép már marchérozni köllenék az regementeknek, mert három holnapég vagon mit utazniok, in Martio, Aprili pedig operálódni szoktak oda bé. Kit majdan meghallunk.

A vármegyék és azok lakossai, minthogy se Kegyelmed, se ő Hercegsége, se Bellicum parancsolattyaainak engedelmeskedni [nem] akarnak, szükséges mindezeket magának ő Hercegséginek valóságossan repraesentállya Kegyelmed, mely éránt magam is megintetem ő Hercegségít Prughausen Uram által, ily veszedelmes indulatok megbabolázatasasnak. Csak érthessem Kegyelmedtül specificce neveket oly refractáriussoknak, íratok én magam nékiek, tudom Stojkaként levelemet ablakra nem függesztik. Igaz ugyan, Uram Battyám ezeket megorvosolhatná, de nemhogy azon, de ezen partiummal is gondol, amint gondol. Hogy pedig Guberniumhoz ragaszkodnak máramarosiak, esztelenek! s bárcsak vesztek volna oda, de hiszen tudgya maga Kegyelmed, hogy Magyar Országhoz incorporáltattak.

Sap Tamás nényne, úgy más efféle dolgokban bölcsen cselekszik Kegyelmed, magát nem avattya, mert csúfos ez világ, hamar szokott itélni: praescindálván²³⁸ azoktul, az kik Vékónyal megtértek s tellyes grátiát mint személyyek, mint javoknak nyertek. Fiamat, Károlyt tovább is recommendálom. Az tatár lovakat pedig, hacsak kaphatni, ellvárom.

52. Királyfalva, 1717. november 25.

19^{ua} currentis Károlybul költ Kegyelmed levelit az acclusával edgyütt vettem s értem, mikép nimely vármegyék mintekkoráig se Kegyelmed, se Bellicum s Hercegségnek parancsolatihoz sem accomodálták, accomodálni sem akarnák magokat. Kire való nézve valamint előbbeni levelemben, most is svádeálhatnám²³⁹ Kegyelmednek,

228 Gróf Gyulai Ferenc (1674—1728) altábornagy.

229 T. i. az ügy jobb előmenetele érdekében.

230 adománylevele megküldése

231 erélyesen

232 előterjesztésem megtétele alkalmával

233 Leopold Schlick gróf altábornagy, főhadbiztos.

234 növelni

235 híreit arról a tájról,

236 De mindezek ellenére,

237 újoncozunk és pótoljuk a lóállományt.

238 A szövegben így áll, helyesen: praescindálván = rágalmazván.

239 tanácsolhatnám

mindezeket ő Hercegségének seriatim s genuine,²⁴⁰ úgy az Bellicumnak is repraesentálná, tudom manuteneállyák²⁴¹ parancsolattyoknak megvetéseket. Az tatár lovaknak, ha szerit teheti Kegyelmed, igen kedvessen veszem. Kérvén azon Kegyelmedet, amidőn megudvarollya Kegyelmedet fiam, Károly, azt nevemmel megdedgye, annyi időtül fogva quartélyos lévén, nemhogy írna nekem, de két rendbéli levelemre sem ád választ.

53. Pozsony, 1717. december 4.

Károly 20^{ma} praeteriti mensis Novembris költ Kegyelmed levelit, szíves kívánságát, kit reciprocálok, kedvessen vettem. Valamint a táján, úgy itt is (még csak az török követek feljövetele sem hallatik), nagy halgatás vagyon. És így kétséges még az török háború, hanem az olaszországi, mennyire előttem tudva, infallibilis. Vékony eránt írtam már az Hercegne, de nem ártana, jobban létivel feljönne s praesentiájával hamarébb folya dolga.

54. Királyfalva, 1717. december 12.

Két rendbéli Kegyelmed leveleit kedvessen vettem. Az békeségrül futamodott hírek communicatióját köszönöm, csakhogy nem könnyen hihetem azért, az olaszországi háború bizonyos lévén, hova is már némely számú regementek megorderezettek. Hogy pedig csehországi cancellarius ad tractandum²⁴² lement volna (kinek tegnap vettem Bécsül írott levelit), abban semmi sincsen! hanem ha ugyan mi való-sodnék, Kegyelmedet tudósétnom kell nem mulatom. Az én grátialisom most is in prioribus²⁴³ vagyon. Maga ő Hercegsége recommendálta jakor [így!] ízben instantiáimat ő Fölségének, az ki acceptálta, ajánlotta mindenekre magát, már ki is atta, de vontatásnál egyebet nem consequálhattam mintekkoráé. Az informátió újobban megtért Cassai Administrátiórul, melyben svadeáltatott, készpízzel elégettessek, hogy az jószág in una²⁴⁴ mássé maradna, sed surdis fabula!²⁴⁵ Ágenssem által ugyan keményen sürgetetem, ellválík proxime, lölhetem-é az 75 000 forintot 100 000 helett. Gásia Kegyelmednek hogy már resolváltatott, tudom lesz hírévé, kihezképest csak szükséges assignátióért fáradozzon Commissariátusnál ágense Kegyelmednek. Vékony János, minthogy betegsége s költségtelensége miat ki nem jühett, íratasson ő Hercegségihez egy deák instantiát, repraesentálván nagy veszedelemmel tett szolgálátit, melyekre nézve általam váradi capitánságnak collátiója megígértetett. Minthogy pedig súlyos betegkesedésére nézve maga föl nem jühete, ez instantiával borul ő Hercegsége lábaihoz s kéri, énáltalam megígért kapitányságra hamaré [így!] erectiójához szükséges collatoriát ő Fölségitül eflagitálná, annyival hamarébb occupáltathatnék óhajtott ő Fölsége szolgálataival etc., s küldgye kezemhez, mellyet magam benyújtok. Máramarossiak keménységít, mint már írtam, csak ő Hercegségének kölletik repraesentálni, tudom feltanályia orvosságát. Valóban veszedelmes hír pestisnek ujjulása, kitül Isten ójon minyájunkat.

55. Pozsony, 1717. december 30.

Kedvessen értem, fiam Károly megudvarolta Kegyelmedet. Török háború felől pedig bizonyossat még sem halhatni, de amint General Mercy levelibül olvasom, csekély bizodalma ő Excellentiájának s inkább azt hiszi, áltatván bennünket békeség hédetésivel, ereit [így!] alatomban annyival inkább győjthesse, és ámbár velünk békülnék is, népit okvetetlen velencésekre fordétná. Ki miat in alientia¹⁴⁶ ujobb[an] ugyancsak meg kölletnének mozdulnunk. A papa nunciussa Bécsbül amándáltatott, Gallas²⁴⁷ is eljött Rómából, kire nézve csak valóságos az olaszországi háború. Azt

240 komolyan s őszintén

241 abbahagyják

242 tárgyalás céljából

243 adománylevelem ügye előző állapotban

244 egyben, egészben — Pálffy 100 000 forint értékben részesült birtokadományban, s ezért a munkácsi uradalmat szerette volna megkapni, végül ez nem sikerült neki.

245 de süketnek a beszéd!

246 T. i. a Velencével kötött szövetség értelmében.

247 Johann Wenzel Gallas gróf, császári követ 1718-ban Rómában, XI. Kelemen pápa udvarában.

mindazonáltal fülleve halljuk, hogy franciák is szaporétyák népeket s töltik magazinumjokat.

P.S. Mint azt véltem, új esztendő napra házomnál udvarolhatunk Kegyelmednek. Szentén hogy subscribálok, veszem más, gageának megnyeréséről tudósító Kegyelmed levelit: bár másokban is kívánatossan szolgálhassak Kegyelmednek, szerencsémnek tartom. Hogy pedig Szabolcs vármegyét meginteni nem terhelhetett Kegyelmed, magam is köszönöm...

56. Királyfalva, 1718. január 5.

Vékony János által (kit tegnap expedialék Bécsben szekérmesteremmel), hozzám bocsátott Kegyelmed levelit kedvesen vettem. Nincs kétségem, keresetinek recommendatióim után jó végit éri Vékony, csakhogy fölötéb perplexus,²⁴⁸ azt tudgya, gondolati szerént köl folynia minden dolgának, nem próbálván soha az bécsi instantiákat. Törökkel való békeség felől mégsem halhatunk bizonyost, várgyuk óránként hérit. Máskép mindenek igen secreti²⁴⁹ folynak, az ember semmi valóságost nem érthett.

57. Királyfalva, 1718. január 16.

Három rendbéli Kegyelmed leveleit s azokban foglalt ez új esztendőnek üdvözlésit kötelesen vettem... Máramarosiak éránt írok magam is az udvarnak s informátom magamat, mely részre légyen obligatiójok, Guberniumhoz-é, vagy Generalisságomhoz, én bizonyára nem bánom, ha ellesnek is, exiguae aliunde frugis.²⁵⁰ Mindazonáltal jól juthatott eszemben, hogy Erdélytül ellszakasztván, Magyar Országhoz köttettek. Törökkel való békeség most is kétséges, ellválík, mit hoz; az vezérhez levelekkel küldött egy hadnagyunk, addég inter spem et metum²⁵¹ halgatódzunk. Az olaszországi háború kétségtelen, melyre hogy magyar regimentek fogatának, semmit sem hallottam s nem is hiszem, hanem ha ugyan augeálni akarná ő Főlsége az magyar hadakat, inkább hiszem compleáltatnak²⁵² ez mostani regimentek s béküldetnek, ahol jobban s hasznossabban is szolgálhatnak, hogyses az török ellen.

58. Királyfalva, 1718. január 19.

Hazaérkezvén Károly fiam, specialis Kegyelmed jóakarattyával, mellyet udvarlásakor hozzája mutatni kívánt Kegyelmed, fölötéb s méltán dicsekedik, mely által magamat is kötelez szolgálattára Kegyelmed. Azon alkalmatossággal pedig hogy lóval is megajándékozni, s számomra is edgyet ajánlani, maga netalánt alkalmatlan-ságával is nem terhelhetett Kegyelmed, vélem edgyütt ujjobban köszöni, s ha ugyan mellyet nékem szánt Kegyelmed, s nékem valónak ítéli, kérem, s azonkívül is meszse esvén szénten regimentem, csak obristlieutnantomhoz küldeni ne sajnállya Kegyelmed. Abbéli affectióját tehetségemég demereálnom²⁵³ ell nem mulatom.

59. Királyfalva, 1718. január 29.

De dato 12. finientis költ Kegyelmed levelit tenorának értelmével s böcsülettel vettem. Az vármegyék ez idén majd közönségesen, s velem is fölötéb keménykednek, és így nem csudálok másokat. Békességrül most egyebet nem halhatni, hanem írgyák Bécsbül, proxime török követség jönne fel, ellválík, lesz-é mi belőle. Máskép mindenek csendességben vannak, csak az Ur Isten mint Erdélyt, mint minket is az veszedelmes pestistül szabadétson s örézzen. Azomban amely könyvet az múlt pacificatióruul deákuul conscribáltattam, azt most magyarra is akarom fordétanom. Mivel pedig még bizonyos levelek s patentálisok héával vagyon s Kegyelmednél bizonyosan

248 elégedetlenkedő,

249 titokban

250 Vagyis: ilyen sovány jövedelem másunnan is kitelik. Az 1715. évi országgyűlés Máramarost Magyarországhoz csatolta.

251 remény és félelem közt

252 kiegészítettnek

253 jószolgálatlással viszonzom

megleszen, azoknak specificatióját íme accludáltam, kérvén szeretettel Kegyelmedet, azokat felkerestetni s nékem mennél előbb lehet, megküldeni ne terheltessék.²⁵⁴

60. Királyfalva, 1718. február 5.

Vigesima 2da praeteriti mensis²⁵⁵ költ Kegyelmed levellit böcsülettel vettem. Vékony dolgát a' mi illeti, írt nékem éránta válaszképpen Eugenius Herceg, minthogy váraditul ipso inscio²⁵⁶ még a' minek előtte az táborral feljűtt volna, másnak adott Consilium Bellicum resolutiója által ellesett, vagy tömösvárit, vagy serviait²⁵⁷ conferálja nékie; de mivel még semmi seregek oly praesidiumokra nem fogatattak, kívánok ő Hercegségitül informáltatnom, maga az Bellicum-é, a' vagy az kapitány által igyekezik ollyasok, s mennyi számúkat felállítani. Azon pedig, hogy későn fol instántiája, csudálkoznia nem köl, az ki udvarunkat isméri, mert maga tudgya Kegyelmed, magam dolga is Munkács éránt annyi esztendőktül fogva mint foly, hol készpénzt, hol jószágot adogálnak, s mái napig sem lehetek usussában. Elválik, mi lesz továbbá.

Törökkel való békességgel még nem biztathatom Kegyelmedet, hanem úgy hiszem, ha ugyan mi lehet belőle, jövő nyárra, a' midőn seregeszen az táboron leszünk, foggyák [így!] hallasztani. Török uraimék máskép, a' mint Talman²⁵⁸ írgya nékem, az Nissára küldött hadnagy megtérvén, azt hozta, anglus és holandus mediátorokkal, arra rendelt török követek proxime Nissára váratatnak, s így ellválik, mire fakad az dolog. Egyébiránt mindenek csendességben vannak itten, hanem horvátaim írgyák, az bosnyiai bassa erőssen mint lovas, mint gyalog hadakat fogad: hihető, nincs kedve az békességhez.

61. Királyfalva, 1718. február 16.

Jakrabb leveleimet valamint nem kétlem, ekkoráig vehette Kegyelmed, kívántam halloktéppen tudósétanom Kegyelmedet, hogy rövid napok múlva az török követek Orsovára érkeznek, s az udvartul is nimellyek, az kik vélek tractállyanak az békesség-rül, innénd (kiknek nevek még nem constál előttem), proxime leküldettnek, ellválik, mint végezhetnek edgyütt. Kirül, mihelyest valóságossat érthetek, tudtára Kegyelmednek adnom ell nem mulatom.

P.S. Hogy ezt végzem, veszem Kegyelmed 31. praeteriti mensis költ levelit. Máramarosiak éránt írtam magam is Palatinus Uramnak, s communicáltam Consilium Bellicum extractusát, nem árt, maga is az dolognak mivoltát genuine describálja Kegyelmed ő Excellentiájának, mert provocáltam arra magamat levelemben, Kegyelmedtül mindenekrül bővebben fog informáltatni. Pestistül az Ur Isten ójjon bennünket. Vékony dolgát secretáriusom Király Uram által szorgalmatossan folytatta, mire mehet, ellválik proxime. Az lengyel gyűlésrül való descriptiót nem vettem, hihető, elfelejtette Kegyelmed accludálni.

62. Királyfalva, 1718. február 19.

Orsovára rendelt ablegatióban General Firmond²⁵⁹ megyen le, meghallyuk, mit végezhet. Vékonynak instántiáját ágense, Király Ádám szorgalmatossan folytattya. . .

63. Királyfalva, 1718. február 26.

Az lengyel héreket köszönöm Kegyelmednek. Csak pestisttül eörézzzen Isten bennünket. General Firmónđ ugyancsak lemegyen Orsovára ad tractandum: spargáltatik,²⁶⁰ hogy szokás szerént egy magyar is adjungáltatik, s hallom, hogy magam

²⁵⁴ Pulay János: Szatmári békesség. (Kiadta: Szalay László) Pest, 1865. A munka latin és magyar nyelvű eredetije a Pálffy-család levéltárában (Szlovák Allami Központi Levéltár, Pozsony) van. Károlyi a kért iratokat összeállította, s azok ma is külön csomóban található a család levéltárában.

²⁵⁵ Múlt hó 22-én.

²⁵⁶ T. i. a Pálffy által Vékonynak megígért nagyváradi kapitányságtól tudtán kívül

²⁵⁷ Szerbiának a töröktől ekkor visszavett részéről van szó.

²⁵⁸ Johann Michael Talman, 1704–1712 közt isztambuli császári rezidens.

²⁵⁹ küldöttségben gróf Damian Virmond tábornagy

²⁶⁰ híresztelik

volnék in projecto, de énnékem bizony nem köl, utánnam pedig Nádasdi Ferenc,²⁶¹ az ki nem látom, arra való volna, és így az kettő közül, csak hozzá férgyek, lesz gondom Kegyelmedre, mert hizelkedés nélkül, alkalmasabb személyt nem tudok.

64. Pozsony, 1718. március 13.

Sub datis 23. et 27^{mi} Februarii költ Kegyelmed leveleit cum acclusis böcsülettel vettem; ott való occurrentiákrul való tudósítását köszönöm Kegyelmednek. E táján mindenek halgatásban vannak: egyedül írhatom, hogy ő Fölsége első orderit, az ki pro prima futuri mensis Aprilis²⁶² szól, hogy készen legyek, múlt postával vettem, és így lassan, lassan szükségeimnek prospiciálni²⁶³ kívánok.

Vékony katonái, a' vagy akárki más, ha mi olyan szót ejt, hallasztás nélkül csak megragatassa Kegyelmed. Kinek instantiájára mit resolvált ad interim²⁶⁴ az Herceg, sub volanti accludált²⁶⁵ néki szólló secretariusom s agense levelibül, informáltatik Kegyelmed. Kívánva várom, tarcaliakkal mért lett mocskolódását, s katonák fogadása éránt mi indulattyát! Keményen megintse Kegyelmed, olyanoknak békit hadgyon, magának teúrt²⁶⁶ ne kössön.

65. Pozsony, 1718. március 31.

De dato 12^{im} finientis költ levelit Kegyelmednek böcsülettel vettem. Köszönöm, az ajánlott lovat már megindétotta Kegyelmed, s engedgye Isten, legalább valami beteg törököt vághassak rajta, kit ohajtva kívánok látnom. Az olaszországi háború inevitabilis,²⁶⁷ úgy hallom, Hanover s Gronszfeld Regementyei is béküldetnek. Mely okra nézve is nehezzem hiszem, az török békeséget csinályon, gondolván azt, ez idén oly erővel, mint tavál, s harmadival [így!] ki nem mehetünk mezzőre. Az követek mindazonáltal ugyan csak lemennek. Én pedig, nem tudom, úri betegben-é, fluxusban-é, vagy miben, dagatt, fájdalmas lábokkal már majd három hétig az ágyot nyomom. Vékony János még secretariusom leveleire nem válaszolt, tudhatná agense az szerént intézni tovább való folytatását.

P.S. Széntén most veszem de dato 19. hujus írott Kegyelmed leveli, köszönettel értem az novellákat. Ha köztünk s török között lesz is, úgy vélem inter ipsa arma²⁶⁸ lesz meg az békesség.

66. Pozsony, 1718. április 7.

De datis 23. et 26. praeteriti mensis Martii költ Kegyelmed levelit cum acclusis kedvessen vettem; Vékony Jánosnak exculpációját²⁶⁹ értettem. Nyelvét zabolán gyártassa,²⁷⁰ ha emberré akar lenni. Secretariusom agens által lehetőképpen foggya [így!] folytatni dolgát. Azon gaz hadfogadó embereket²⁷¹ nem árt mások példájára megieszteni. Akármely passussokkal kóborlókra vigyázó szemmel vagyon Kegyelmed, igen dicsérem, azért is, ha valóssodnék Ferencnek szomszédban való léte. Hogy pedig azon vidék hadaktul mesztelen ne maradjon, nem árt idejbben méltó, mint ezen considerációkat repraesentállya Kegyelmed Eugenius Herceg és az Bellicumnak: mert ha egyszer orderek mellett kitakaroszik a' fegyveres, nem egykönnyen revocáltatak,²⁷²

Az háború, a' mint minapiban is már emlékeztem, de kivált Olaszországban elkekülhetetlen, kit látván az török, nem hiszem, szerencse próbálás nélkül veszteséginek simpliciter condescendállyon,²⁷³ s ha mi lesz is, inter arma lesz meg.

261 A kivégzett gróf Nádasdy Ferenc fia, lovassági tábornok.

262 jövő április hó 1-jére

263 gondoskodni

264 közben

265 hamarjában (sietősen) mellékelt

266 Azaz: tört

267 elkerülhetetlen.

268 éppen harc közben

269 bűnbánatát

270 Azaz: jártassa.

271 A kuruc emigráció, elsősorban Bercsényi 1717-ben 2 lovas-, és 1 gyalogosezredet akart felállítani, s ecélből embereket is küldtek Erdélybe és Magyarországra, eredmény nélkül. *Karácson Imre: A törökországi magyar ezredek 1717-ben. Hadtörténelmi Közlemények, 1911. XII. évf. 327–333. o.*

272 hivatattik vissza.

273 egyszerűen belenyugodjon,

Az paripát ohajtva várom, ezen mostani jó utakkal, de azért kivált táborra léendő indulásom előtt, valamenyire nyugoszthatnám. Kállai postamestert érdemessen recommendáltam Paar²⁷⁴ Uramnak, nem vélem, sokat használlyon nékie; Vékonynak pedig helyiben való recommendatiómrul gondolkodnunk sem lehet; maga is bölcsen ellítéllye Kegyelmed, oly embernek postát confidálni,²⁷⁵ az ki már váriált,²⁷⁶ nem tanácsos. Én még most is az ágyot nyomom, kit bizonyára már meguntam, kitül hogy Isten ója Kegyelmedet s szerencséltesse...

67. Királyfalva, 1718. április 24.

Itt békesség nagyon hírellek, a' mint hogy 22^{da} vettem is intimatióját éranta az Bellicumnak, minthogy az török békességet kíván, a' mely végre anglus és hollandus mediatorokkal már lementek követtyeink, ha quoad confinia specialiter vero Croatica mi consideratióm,²⁷⁷ informállyam, s megírt plenipotentiáriussokkal communciállyam, pro vigesima nihilominus Maji²⁷⁸ okvetetlen Zemblinnél legyek, ha azért az paripa hamaréb jönne, hogy bagasiámmal elküldhetném, kit proxime meg köl indétanom, igen kedvessen venném, máskép ha attul ell tanál maradni, nem tudom, hogy hozzák utánom. Anglus uraimék spányorok ellen, mellettünk megindultak, a' mint hogy in Oceanum Mediterraneum²⁷⁹ már bizonyos számú gallya s egyéb hadihajókat meg is indétottak.

68. Királyfalva, 1718. április 27.

Hogy Isten remélhetőképpen jó békességgel megáld bennünket törökkel, abbul is collimálhatom, maga lévén annak szörnyű promotora,²⁸⁰ hanem ha sultán maga új követ fújna mindenek, s országának híre, tanácsa nélkül, kitül Isten áldásával et simili in casu²⁸¹ keveset tartunk, és így Kegyelmednek is a' táját nem lesz annyira már kitül félteni. Az olaszországi háború, mint minap levelemben is emlékeztem, bizonyos, mely végre anglusok mellettünk, ha indulattyátul ell nem ál, már 40 no. gallyákat expediáltak az tengeren.

Mint bánnak jött ez napokban orderem Bellicumtul, horvátországi confiniumok constitutióját, mibenléteket, szenvedet rövidségeket, hogy lehető alkalmas extensió-jokat²⁸² visgáltatván, arrul opinione et toto²⁸³ tudósítam az udvart, azok miatt az tractans követek valahogy ne retárdáltassanak.²⁸⁴ Ebbül is azért mintegy bizonyosnak mondhatná ember az békességet. Az paripát ohajtva várom, minden nap kívánván indétanom bagásiamat, de ha nem hibálok, azt tartom, se egiséges, se beteg töröket én többet nem vágok rajta. Szánakodását Kegyelmednek lábaimra köszönettel olvasom, vagy köszvény, vagy nem, elég hogy nekem fáj, már ugyan járok, de egyik lábomra se sarrót, se cepellést egészen föl nem vonyhatok.

69. Királyfalva, 1718. május 3.

Kegyelmed két rendbéli levelit, az elsőt Andrásy²⁸⁵ által, másikat pedig postai alkalmatossággal vettem böcsülettel. Bánom, vagy egy holnappal előtt nem érkezett az paripa, mert híhető, hertelen utazás miat igen megcsappant, kit itero is kötelessen köszönök. Andrásy Sigmondnak, tekintetiért Kegyelmednek, hadban ha lesz szándéka, miben complacéálhatok,²⁸⁶ tehetségemég ellmulatója nem leszek.

274 A magyar postaszervezet igazgatása 1722-ig az olasz származású Paar-család kezében volt, de a pozsonyi és szepesi kamara vezetése alatt.

275 rábízni.

276 ingadozott = vagyis más párton is volt.

277 amennyiben a horvátországi végházakkal kapcsolatosan valamiféle javaslataim.

278 május 20-án legkésőbb

279 Földközi-tengeren

280 előidézője

281 hasonló esettől is

282 a végvidék (végházak) kiterjesztését

283 véleményemmel és teljességgel

284 akadályoztassanak.

285 Andrásy Zsigmond nem Gömör megyei nagybirtokos családból származott. Felesége Bottyán Judit, egyetlen lánya, Klára, Semsey András ezredes felesége volt. Archivum Rákóczi-
num. I. oszt. IX. k. (Kiadja Thaly Kálmán) Bp., 1883. XXV. o.

286 tetszésére lehetek.

Török uraimék, csak megengedem, minden fációkon munkálkodnak, pro casu békesség nem tanálna lenni, a' tájkán kivált próbálhatnák szerencséjüket szörnyű rablásokkal. Noha én bizonyára attul nem féltém Kegyelmeteket, mert ha ugyan békességnek meglétiben kételkednék az udvar, annyira bennünket nem biztatnának, hanem ha megfoghatatlan csalárdságban foglalatoskodnának sultán s követőé, mely végre maga az Herceg is pro ultima Maji táboron kíván lenni, látván valamely csalárdságokat, azonnal hozzáfoghassunk az operációkhoz. Nem árt mindazonáltal mindezek s efféléket hamarébb repraesentál Kegyelmed az Bellicumnak.

70. Bécs, 1718. május 11.

Az való dolog, ha ugyan békesség meg nem lenne, azon föld kivált impetáltathatnék²⁸⁷ s károsodhatnék is; szóllottam azért magam is Eugenius Herceggel ez éránt. Kire azt válaszolá ő Hercegsége, ott ugyan szénten embereket nem hagyhat, de rendel, hogy nem meszére onnéd provideáltassék azon föld, s a' midőn szükséges lészen, mingyárt ad manus²⁸⁸ lehessen az segítség. Hogy az vármegyék 30 vagy 40 jó katonákat tarhassanak, azt sem ellenzi az Herceg, csak olyan emberek legyenek, az kiknek pro tali casu²⁸⁹ hihessen az ember. Usque 20. hujus²⁹⁰ okvetetlen még ide, s Posonyban mulatok, s így a' szerént regulálhattya leveit Kegyelmed, a' midőn pedig megindulok, praevie Kegyelmednek kívánságaként értésére adnom ell nem mulatom.

71. Királyfalva, 1718. május 18.

Valóban rosztat prophetizáló Kegyelmed levelit szénten hogy Bécsül megtértem, kedvessen vettem. Igaz dolog, pogánynak hinni nem igen tanácsos, s magam is hallottam másonnét is efféléket, de értem másfelül, congregiálván már az követek, jóllehet igyekeztek irrupálni, elléltattattak addég, még az dolognak s kezdett munkának cillyát egy s más fél általláthattyák. Az vigyázás mindazonáltal mégis dicséretes, pro omni eventu²⁹¹ lehessen hasznát venni. Táplál az is reménység, hogy maga az ellenség armistitiumért instál, kinek ellentállói usque finem currentis²⁹² lenni (ha csak progressussát tapasztallyuk az kezdett munkának), hogy nem kívánunk, váloszolatott. Máskép Eugenius Herceggel mint szólhattam ezek éránt, előbbi levelembül megérthette Kegyelmed. Csak hogy ha ugyan mi szerencsétlenség immineálna, még távúrul segítség érkezik, meglehet ő Fölsége nagyobb kárával a vásár.

Az Bánffi paripa, való dolog, sovány álopottal vagon még, már hajón leküldem több vezetékekkel előre, s minekutánna magam megpróbálhattam, jószágával bővebben fogok dicsekedhetnie. [Így!]

72. Királyfalva, 1718. május 28.

Közelétvén nagyon az idő, ámbár külömb dolgaim müllyanak, pro die octava affuturi mensis Junij²⁹³ minden bizonynal táborra póstán megindulok Posonybul. Kihezképpest, ha annakutánna nékem mirül írnyi kíván Kegyelmed, csak ad Zemblinensem Armadam inviáltassa leveleimet Kegyelmed.

Vékony instantiája már resolváltatott, jó volna azért Öetlnek ígért discretiót effectusban hozni, hamarébb, s talán jobban expediáltatnék. Az pínzt csak Király Ádám constituált agensének köllenik megküldeni, s nem késedelmeskedni, hamarébb folyhatna, s vehetní fizetésit. Azt írta ugyan Vékony secretariusomnak egyik leveliben, hogy Öetl discretióját magára válolta Kegyelmed, már nem tudom, mint errül, mint pedig expediótiónak taxájáru.²⁹⁴

287 megtámadhatnék

288 kéznél

289 ilyen esetben

290 E hó 20-dikáig

291 minden esetben

292 folyó hó végéig

293 következő június hó 8. napja előtt

294 kinevező irat kiállításának díjáról.

73. Királyfalva, 1718. június 1.

21^{ma} praeteriti költ Kegyelmed levelit kedvessen vettem; szíves kívánságait, jó viaticumját²⁹⁵ köszönöm, s a' midőn magam is búcsúzóom Kegyelmedtől (mingyárt ez ünnepek után lemevhén táborra), kívánom, Isten ő Szent Főlsége hasonló áldásokkal szerencséttesse. Usque 15^{tam} currentis ellvállik, mire léphetnek az ablegatus plenipotentiáriusok, s ha ugyan csalárdsággal késértetnének bennünket, mindenek készen lévén, az operációkhoz azonnal hozzáfog az Herceg, s elhiszem, az utolsó elsőnél kevessebb: mert mi böcsülete katonának tempore pacis?²⁹⁶ tapasztaltuk s tapasztallyuk. Kirül is levévén Isten szerencsésen, reménlem többet írhatok Kegyelmednek.

74. Királyfalva, 1718. június 14.

Szénten hogy indulni akarok táborra, veszem agensem, Koch Uramnak levelit, ki mit írjon Posarevect²⁹⁷ folyó conferenciákrul, azt extractualiter in transumpto²⁹⁸ Kegyelmednek communicálni kívántam. Ily formán már békességben nem sokat kétkeszem, kirül, leérkezvén, többet fogok írhatnom Kegyelmednek. Tovább is pedig búcsúzóom Kegyelmedtől, s kívánom, láthassam, Isten ő Szent Főlsége életmet engedvén, frissen Kegyelmedet megtérésemkor.

75. Zimonyi tábor, 1718. június 24.

Három rendbéli de datis 25., 28^{vi} Maji et 8^{vi} currentis hozzám bocsátott Kegyelmed leveleit szénten hogy ideérkeztem, vettem böcsülettel. Én Vékony Jánost, ha csak ide nem jönn, akkoráéig nem láttam: negligenter lát instantiájához, melyhez szokott sürgetésnél egyéb nem kívántatik. Amint secretariusom referállya, vagon jó agense, az által ösztönöztesse, minthogy secretáriusom távullétire nézve kezdettképpen nem continuálhattya mostanság. E táján rettentő száraz melegek járnak, alég lehelhetünk az meleg ital mellett; reménlem mindazonáltal, kit ujjabb hírrül írhatok, ha csak farkában nem törí hallatlan csalárdsággal az kést török uram, rövid idő alatt fog hirdetetni nyilván az békesség.

76. Zimonyi tábor, 1718. július 1.

Tudóséthatom ujjonnan Kegyelmedet, hogy az békesség plenipotentiárius uraimék közt nemcsak in fieri,²⁹⁹ de annyira ment már, hogy curier által várván ő Főlsége ratificációját s in silentio fölküldött punctumok subscriptióját,³⁰⁰ itten proxime kihirdetetik az békesség, Velencéseknek, a' mint halhatom, nem igen volt audientiájok. Másképp mihelyst publicáltatik itten az békesség, Duc de Anjou continuálván az hostilitást,³⁰¹ innéd azonnal 10 gyalog, 6 lovas nimet és 2 magyar regiment bémegyen Olasz Országba. Micsodások s kié? még denominálva nincsenek mind.

77. Zimonyi tábor, 1718. július 8.

Ocsván 23^{tia} praeteriti mensis Junii költ Kegyelmed levelit s odavaló constitutiókrul tudósétó írását kedvessen vettem. Méltó azon gaz beste kurafi volunterek³⁰² nevit hordozó kóborlók, levelek kinyomozása után érdemes büntetést szenvedgyenek: mellyek fassiója s executiójokrul, de specialiter nem az mi táborunkrul corresponde-

295 útravaló (jókívánságát)

296 békeidőben

297 Pozsarevac Szerbiában, ma: J.

298 kivonatosan másolatban

299 alakulófélben, jövőben remélhetően,

300 titokban felküldött pontok aláírását,

301 Anjou hercege folytatván az ellenségeskedést = az 1713. évi utrechti béke az itáliai spanyol birtokokat (Milánó, Szicília, Szardínia és Nápoly) Ausztriának és a királyságra emelt Savoyának juttatta. V. Fülöp spanyol király (előzőleg Anjou hercege) 1717 augusztusában két hajóhadal elfoglaltatta a két szigetet, de Anglia, Hollandia, Ausztria és Franciaország visszavette tőle. Nápoly és Szicília Ausztriának, Szardínia pedig Savoyának jutott, mely 1718-tól szárd királyság néven szerepelt.

302 önkéntes = itt nyilván egy esetleges kuruc mozgalom gyanúsítottjairól, kezdeményezőiről lehet szó.

áltak-é az idegen atyafiakkal? ha nem terhelhetik engem értetni Kegyelmed, igen kedvesen veszem.

Az mióta Urunk ő Fölségit szolgálom, unalmassabban cámpaniát nem töltöttem, eszünk, iszunk, aluszunk, nem lévén egyéb foglalatosságunk. Plenipotentiárius uraimék jakrabb conferentiák után mintekkoráéig sem alkhattak meg, noha jövődő békekésében kételkednünk nem lehet, hacsak kivált tűz hamvában s végiben nem támad, s úgy hiszem, inkább legfölebb hat napok múlva munkájoknak békekésé hirdetésivel világosságra köl jönni.

78. Zimonyi tábor, 1718. július 15.

Ajánlásom szerint írhatom Kegyelmednek, hogy az békekésé tandem megvayon, s holnap adatnak ki egyik s másik fél subscriptiója alatt concludat punctumok. Olasz Ország felé e' napokban indul meg 12 regement. In specie Gronsfeld, Szulczbach, Lobkovicz, Eck, Ebergényi, Turlach, Szekendorff, Braun, Holstein, Hessen és Alt Vürtemberg. Kik nem hiszem, igen kedves vendégek legyenek. Ezeket pedig majd az publicatió után többen követik. . .

P.S. Ha kijövetelre való szándéka Kegyelmednek, most könnyen lölhet szabadságot ő Hercegségétül.

79. Stomfa, 1718. július 23.³⁰³

Kegyelmed 13. praesentis Károlyról köl levelét kedvesen vettem, anyivalis inkább, hogy Kegyelmed is pró 20 Augusti Posomban compareálni igyekezik, ha csak Fölséges Bellicumnak azéránt ellenkező parancsolattját nem veszi Kegyelmed. Ami pedig az mostani constitutiókrul való communicatióját illeti, igen kedvesen vettem Kegyelmedtül, hogy mindenekrül olly genuine informálni nem terhelhetet Kegyelmed, s reménlem is, hogy nemsokára valami bizonyost fogunk hallani az békekésének tractájáru, minthogy már utolsó curir expediáltatott az adversa féltül.³⁰⁴ török császárhoz, mellynek eljövetelével elválík, micsoda eventussa lészen az békekésé tractájának.

80. Zimonyi tábor, 1718. július 25.

Harmadnapja subscribáltatván az békekésé Posarevacon, azon roborált³⁰⁵ punctumokat ugyanazon nap vitte fel Bécsbe Urunk ő Fölségének iffiu Groff Bottyáni,³⁰⁶ Caraffa Obristleutnantya. Kire való nézve már itt semmi foglalatosságánk nem lévén, s máskép is igen szűken teremvén itt környül belül az fouragé, szénten most indulok az lovassággal Bécs felé.³⁰⁷ ott mégis bővebben telehessenek, magam pedig, minek-utánna jól ellrendeltemnek, utamat Királyfalva felé veszem. Ha Kegyelmednek is szándéka alájönni, azt tudom, egy kis levélke is végben viszi Eugenius Hercegnél.

81. Stomfa, 1718. július 27.³⁰⁸

Noha nem kétlem, hogy már eddig Kegyelmed is ne értet volna az kívánt békekéségrül, az kit én is akartam tudttára adnom Kegyelmednek, hogy múlt napokban Gróff Bottyányi Urffi hat postakürtnek fújásával Felséges Urunknak az meglét békekéséget reportálta. Mellynek meglétével már az regementek is oszlanak és szűkéséges helyekre commendiroztatnak, ezáltal vége szakadot már az particularis machinatiónak is,³⁰⁹ ha az megírt békekésének particularitási bővebben megérkeznek, arrül is tudósítani fogom Kegyelmedet.

303 Ezt a levelet gróf Pálffy Miklós nádor írta Károlyinak.

304 másik féltül (vagyis a töröktől.)

305 megerősített

306 Bathyány Károly, később herceg, tábornagy (1698–1772.)

307 Semmiképpen sem Bács helység, hanem Bácska értendő.

308 Ezt a levelet is gróf Pálffy Miklós írta Károlyinak.

309 részérdek szerint való ügyeskedésének . . . Nem világos, hogy kire vagy mire céloz a levélnek e sora.

82. Péterváradai tábor (ex castris ad Peter-Varadinum), 1718. július 29.

Károlybul 8^{va} labentis költ Kegyelmed választát böcsülettel vettem; Vékony dolgában én lehetőképpen fáradoztam s lám megíratatam nékie, minémó resolútiója lett instantiájára, de ha csak maga, vagy rendelt embere által nem mozgattya expedi-tióját, magának tulajdonétsa később consecutióját,³¹⁰ magamnak más gondjaim is vannak, az kik nem mindenkor engedik akármely bagatellákban törődnöm. Harmadnapja elosztunk Szemblinről fouragének szúke miatt, s hoztam ide Péter-Váradí Tartományban az lovasságot, melyet minekutánna ellrendeltem, enyehány napok múlva házom felé indulok, a' hol reménlem nemsokára láthatom Kegyelmedet. Besztercei³¹¹ commendans uram hérei igen idegenek előttem, nem tudom, mint hidgyem.

83. Vöröskő vára, 1718. augusztus 18.

Ideérkezésemmel veszem kedvessen 23. Julii költ Kegyelmed levelit. Közel jár Kegyelmed elmíjével, minthogy megvagyom az békesség (melynek punctum s artikulussét ime közlöm Kegyelmeddel), cessalvan az operátiók, ellunom magamat, s ugyanazért változtattam is státiómat, oda alá hagyván campérozó regementeknél Ebergényi Uramat ő Excellentiáját.³¹² Történhetnék azomban még ez idén magamnak is felrándulásom Fölföldre... Más két rendbéli Kegyelmed leveleit ennek vígezisivel kedvessen vettem, hozza Isten szerencsésen Kegyelmedet, kívánom. Mit irgyon Király Uram secretariusomnak Vékony dolgában, leveleit ime originaliter accludalom. Bizony bár ne késedelmeskednék extractiójával, ha kölcsön veszi azon pinzt.

84. Királyfalva, 1718. október 1.

Károlyban 20^{ma} praeteriti költ úri Kegyelmed levelit kedvessen vettem. Tudva előttem jól nyomorult hazánknak iszonyú insége, s magával is hallatlan tehetetlensége: de mi haszna, s sub rosa írhatom, a' kinek rúla tenni illenék s lehetsége szerint tenni tartoznik, válat vonyít, egyik Ratis-Bonában³¹³ füttyül, másék mint az borz Csábrág várában,³¹⁴ s Csáky Uram is cardinalis lévén,³¹⁵ gyülekezeténket mint ennek előtte, nem hiszem igen frequentállya. Én, mostan Bécsben létemmel eleget repraesentáltam Eugenius Hercegnek, s recognoscálta szegénységét az Országnak, oly ajánlással, a' hol tüle telni fog, kívánnya nyomozni alleviátióját, s ő Fölségivel is szólottam, de mi haszna, pirulás nélkül meg nem szabadultam volna, mert ha kérdezte volna, vagyon-é instructiótok ezeket promoteálni előtünk az Oszágtul? mit felelhettem volna vallyon? s nem de nem pirulnom költetett volna. Szíledésit az népnek bizony nem csudálom, mert ha egy, tudom én is bibiét az szegénységnek, s mégis tempore elaborationis et acceptationis quanti portionalis³¹⁶ nem tudunk magunknak tanácsot adni! ígerten ígérünk, s tudgyuk nyilván, hogy megadni lehetetlen! Ne csudálljuk azért, hogy annakutánna semi instántiánknál hitel nincsen, s a' mint méltó, azt válaszollyák patrocínim³¹⁷ helett: szokása már magyaroknak az lamentatió. Lássa az Ország, ha egyenlő akarattal nem akarnak az dologhoz fogni s Urunknak könyörögni, én, Isten úgy segélyen, magam falban nem verem fejemet, azonkívül is igazmondás miat elég ellenséget szaporítottam magamnak. Az tolvajlások hogy megzaboláltassanak, méltó dolog, kit recommendálok is Kegyelmednek, kívül belül máskép békességünk lévén, oly gaz népektül keblünkben ne háborgattassunk, fogatassanak s vegyik érdemes jutalmokat.

85. Királyfalva, 1718. október 6.

Vettem kedvessen 24. Septembris költ úri Kegyelmed levelit. Valóban jól esett azon gyilkos s tolvajoknak lett megfogatások, vegyik érdemes jutalmát cseleke-

310 következményét.

311 Erdélyben, Beszterce—Naszód m. Ma: Bistriț, R.

312 Ebergényi László báró, tábornagy (1660—1724)

313 Regensburg, 1663-tól a német birodalmi gyűlések színhelye. Az említett személy ismeretlen.

314 Valószínűleg célzás gróf Koháry István (1649—1731) országbíróra.

315 Gróf Csáky Imre (1672—1732) kalocsai érsek, bíboros.

316 a portiók számanak kidolgozása és elfogadása alkalmával

317 védelem

deteknek. Vékony Jánosnak én nem szolgálhatok tovább, elég, hogy resolváltatott s expediáltatott is már dolga adhuc 11. Junii, csak levállya, a' vagy leváltassa,³¹⁸ már majd fél esztendőbeli fizetése lészen benn. Kegyelmedet pedig valamikor Isten hozza, szívessen fogom látni, de in Novembri itthon nem talál Kegyelmed, akkor rendelvén fiam³¹⁹ lakodalmát Bécsben.

86. Királyfalva, 1718. október 27.

Currentis 11^{ma} hozzám bocsátott, egészségemről érkező (melyben szolgáltyára Kegyelmednek még tengődem), Kegyelmed levelit kedvessen s köszönettel veszem, kívánván, Kegyelmedet is Isten éltesse s gazdaságbéli hosszú és szüntelen foglatosságai után vezérellye egyszer ide hozzánk.

Gabonának drágasága bennünket is nem kevésbé környékez, és jöllehet azon földhez képest s mezzei megígétések után nem olcsó 5 s 6 forintokon köbli az búzának, de ha oly tisztességes mértékje az földnek, hogy két debreceni köbőlül 11 posonyi véka telhet, respectíve még nem szintén drága. Csudáalom, engedi Bihar Vármegye usussát oly helytelen, s máskép is tilalmas mértéknek, kit én meo tempore confis-cáltatni³²⁰ szoktam. Melyről az Nemes Vármegye Urunk ó Felsője parancsolattya mellet is tartozásképpen is megtilthatna. Lássá, övi az vétek, ha pusztul s romlik ezáltal is az tartomány.

Fölsőbányaiaknak³²¹ parancsolat meg nem tartása miat Cassára lett vételeket értem ugyan, de nem írgya Kegyelmed, minemő vala ó Felsője parancsolattya: kirül kérem, ne terheltezzik tudósítani Kegyelmed. Itten pedig nagy halgatás vagyon, s egyebet sem írhatok, hanem hogy spányorok Messinát megvették ugyan, de béérkezvén már népeink, reméllyük nemcsak Messinából ujjóbb, de egész Siciliából kiverik rövid idő múlva őket.

318 hogy eldöntetett s ki is adatott már dolga, még június 11-én, csak fizesse ki, vagy fizettesse ki (t. i. a kinevezési irat szokásos díját).

319 Gróf Pálffy Pál (1694–1774), neje gróf Stubenberg Mária.

320 az én időmben elkoboztatni

321 Felsőbánya, Szatmár m. Ma: Baia Sprie, R.